

KRONOLOŠKI PREGLED NAJVAŽNIJIH DOGAĐAJA 1941—1945

1941.

4. mart — U Berhtesgadenu (u Nemačkoj) knez-namesnik Pavle Karadorđević vodio tajne razgovore s vođom Trećeg Rajha Adolfom Hitlerom i njegovim ministrom inostranih poslova Joakimom fon Ribentropom o pristupanju vlade Kraljevine Jugoslavije Trojnom paktu.
6. mart — U Beogradu održana sednica Krunskog saveta na kojoj je rešeno da Kraljevina Jugoslavija pristupi Trojnom paktu, s tim da vlade Nemačke i Italije daju obećanje da neće povrediti teritoriju Kraljevine Jugoslavije.
7. mart — Predsednik vlade Kraljevine Jugoslavije Dragiša Cvetković predao nemačkom poslaniku u Beogradu fon Herenu notu u kojoj se ističe da će vlada Kraljevine Jugoslavije pristupiti Trojnom paktu, uz izvesna ograničenja.
- Mart s. — CK KPJ izdao proglas »Protiv kapitulacije — za pakt o uzajamnoj pomoći sa Sovjetskim Savezom«.
20. mart — U Beogradu održana sednica Krunskog saveta, na kojoj je jednoglasno odlučeno da Kraljevina Jugoslavija pristupi Trojnom paktu.
- U Beogradu, na sednici vlade Kraljevine Jugoslavije, razmotrena odluka Krunskog saveta o pristupanju Trojnom paktu. Protiv odluke glasalo svega tri ministra, koji su, zatim, podneli ostavku i tako odgodili sprovođenje odluke Krunskog saveta.
24. mart — Predsednik vlade Kraljevine Jugoslavije Dragiša Cvetković i ministar inostranih poslova Aleksandar Cincar-Marković tajno otputovali u Beč radi potpisivanja ugovora o pristupanju Kraljevine Jugoslavije Trojnom paktu.

* Ovim hronološkim pregledom prikazani su samo oni najvažniji vojni i politički događaji koji su se odigrali kod nas i u svetu tokom drugog svetskog rata, a koji imaju pre svega opštejugoslovenski značaj. Iscrpna hronologija NOR-a objavljena je u knjizi »Hronologija oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije 1941—1945«, izdanje Vojnoistorijskog instituta, Beograd, 1964. g., gde se mogu naći potpunije informacije o svim događajima, pa i o događajima koji se ovde registruju.

25. mart
- U Beču potpisan akt o pristupanju Kraljevine Jugoslavije Trojnom paktu.
- CK KPJ objavio proglas u kome je akt vlade Kraljevine Jugoslavije (Cvetković—Maček) o pristupanju Trojnom paktu osuđen i odbačen kao akt nacionalne izdaje.
- U Beogradu, Ljubljani, Skoplju, Kragujevcu, Splitu, Nišu, Cetinju, Podgorici (sada Titograd), Leskovcu i drugim gradovima održane masovne demonstracije (koje su se nastavile i sledećih dana, obuhvatajući celu zemlju). Pod parolom »Bolje rat nego pakt«, »Bolje grob nego rob«, narodi Jugoslavije su odlučno i nedvosmisleno osudili pristupanje Trojnom paktu kao nacionalnu izdaju.
26. mart
- U Beogradu, Splitu, Kragujevcu, Čačku, Nišu i drugim mestima nastavljene masovne demonstracije protiv potpisivanja Trojnog pakta.
27. mart
- Pod pritiskom narodnih masa Jugoslavije, grupa oficira, sa generalom Dušanom Simovićem na čelu, izvela prevrat (zbacivši dotadašnju vladu Cvetković—Maček) i obrazovala novu vladu Kraljevine Jugoslavije, pod predsedništvom generala Simovića.
- Talas demonstracija i manifestacija zahvatio celu zemlju. U Beogradu narodne mase ističu zahteve koje je postavila KPJ: raskid sa Trojnim paktom, demokratska prava i slobode, naslon na SSSR, hitno preduzimanje mera za odbranu zemlje.
- U Berlinu, u nemačkoj Vrhovnoj komandi oružane sile, održano savetovanje o situaciji u Jugoslaviji, na kome je vođa Trećeg Rajha Adolf Hitler saopštio svoju odluku da što pre napadne Jugoslaviju i razbije je i vojnički i kao državu.
29. mart
- Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito stigao avionom iz Zagreba u Beograd i na Cukarici održao partijsko savetovanje kome su prisustvovali članovi CK KPJ (koji su se nalazili u Beogradu), članovi PK KPJ za Srbiju i članovi MK za Beograd. Ocenjeni su martovski događaji i doneti su zaključci i smernice za dalji rad.
30. mart
- CK KPJ izdao proglas u kome se, u cilju odbrane zemlje, od Simovićeve vlade zahteva: pakt o uzajamnoj pomoći sa SSSR-om; ukidanje svih vanrednih zakona i davanje narodima Jugoslavije demokratskih i nacionalnih prava i sloboda; sloboda sindikalnog i političkog organizovanja; potpuna amnestija svih političkih i vojnih osuđenika i povratak španskih dobrovoljaca iz francuskih logora; stavljanje pod sud svih petokolonaša; čišćenje državnog i vojnog aparata od svih protivnarodnih elemenata i tuđih agenata.
6. april
- U Moskvi potpisan pakt o prijateljstvu i nenapadanju između vlade SSSR-a i vlade Kraljevine Jugoslavije.

- Nemačka borbena grupa »Đerdap« oko 2,00 časa prepadom prešla Dunav i posela Sipski kanal. U 5,20 časova nemački 40. motorizovani korpus, podržan avijacijom iz Bugarske otpočeo dejstvo protiv snaga jugoslovenske 3. armijske oblasti, koje još nisu bile završile koncentraciju. Nemačka avijacija otpočela vazdušne napade na Beograd, koji je još 3. aprila proglašen otvorenim gradom. Prvi napad, u tri talasa, uz učešće 234 bombardera i 120 lovaca trajao je od 6,30 do 8 časova. Tokom dana su izvedena još tri napada.
- 7. april — U Zagrebu Politbiro CK KPJ održao sednicu na kojoj je odlučeno da se u Štab 4. armije pošalje delegacija sa zahtevom da se radnicima i antifašistima podeli oružje za borbu protiv agresora i petokolonaša. Štab 4. armije odbio ovaj zahtev.
- 10. april — U Zagrebu, posle ulaska nemačkih jedinica, objavljeno stvaranje kvislinške Nezavisne Države Hrvatske (NDH). Vođa HSS Vladimir Maček pozvao narod da se novoj vlasti pokori, a članove stranke savetovao da iskreno saraduju sa novom vlašću.
 - U Zagrebu Politbiro CK KPJ održao sednicu na kojoj je analizirao situaciju stvorenu rasulom vojske i proglašenjem kvaslinške NDH. Odlučeno je da se nastavi otpor agresoru, a ako to postane nemoguće, usled sloma koji se nazirao, treba odlučno prići pripremi, organizaciji i vođenju oružanog ustanka protiv okupatora.
- 11. april — Mađarske fašističke trupe prešle mađarsko-jugoslovensku granicu na sektoru Baranje i Bačke.
- 13/14. april — Na sednici u Palama vlada Kraljevine Jugoslavije donela odluku da napusti zemlju. Istovremeno je za načelnika Štaba Vrhovne komande postavljen general Danilo Kalafatović, kome je predsednik vlade general Dušan Simović dao punomoćje da može odmah zatražiti primirje od neprijatelja.
- 15. april — CK KPJ izdao proglas narodima Jugoslavije, u kome je osudio stvaranje NDH, dao punu podršku pripadnicima jugoslovenske vojske koji pružaju otpor napadaču, osudio izdaju, raspirivanje šovinizma i bratoubilačkog rata i ukazao na mogućnost borbe u novoj situaciji i na perspektivu stvaranja bratske zajednice ravnopravnih naroda Jugoslavije.
 - Iz Nikšića kralj i vlada Kraljevine Jugoslavije avionima pobjegli u inostranstvo.
- 17. april — U Beogradu, u Štabu nemačke 2. armije, potpisana безусловna kapitulacija jugoslovenske vojske (a stupila na snagu 18. aprila u 12,00 časova).
- 19. april — Bugarske fašističke okupacione trupe ušle u Makedoniju.

21. april — U Beču ministri inostranih poslova Nemačke i Italije otpočeli dvodnevni sastanak, na kome su, na osnovu Hitlerovih direktiva, definitivno utvrdili rasparčavanje Jugoslavije. Jugoslovensku državnu teritoriju su podelili demarkacionom linijom na dva osnovna dela: nemačko i italijansko interesno područje.
27. april — Voda Trećeg Rajha Adolf Hitler posetio Maribor i izdao zapovest za raseljavanje Slovenaca iz Štajerske i Koruške.
1. maj — CK KPJ izdao prvomajski proglas radnom narodu Jugoslavije.
- Maj p. — U Zagrebu održano Majsko savetovanje KPJ, Kome su prisustvovali delegati svih nacionalnih partijskih rukovodstava (sem delegata iz Makedonije). U svom referatu je generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito analizirao aprilska rat i okupaciju zemlje, ukazao na izdajničku ulogu buržoazije, na otvorenu saradnju znatnog dela buržoazije sa okupatorom i na planove izbegličke vlade, istakao zadatke Partije i karakter budućeg ustanka. Na osnovu referata i diskusije postavljeni su najpreči zadaci. Naglašeno je da KPJ ne priznaje komadanje Jugoslavije, da komunisti treba da stanu na čelo oslobodilačke borbe i da sve partijske organizacije formiraju vojne komitete koji će sprovesti pripreme za oružani ustanak.
11. maj — Na Ravnu goru se sklonio generalštabni pukovnik bivše jugoslovenske vojske Draža Mihailović, sa 26 oficira bivše jugoslovenske vojske. Obrazovana je Komanda četničkih odreda jugoslovenske vojske.
30. maj — Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito uselio se u vilu porodice Nenadović na Dedinju (u Beogradu) odakle je borbom naroda Jugoslavije i KPJ rukovodio do 16. septembra, kada je otišao na slobodnu teritoriju zapadne Srbije.
22. jun — U ranim jutarnjim časovima nemačka vojska iznenada napala SSSR. Jake formacije nemačke avijacije otpočele su da bombarduju aerodrome, pomorske baze, železničke čvorove, gradove priobalnih republika, Belorusije, Ukrajine, Moldavije, Krima i dr.
- U Beogradu, u Molerovoj ulici, održana sednica Politbiroa CK KPJ na kojoj su, povodom napada Nemačke na SSSR, razmatrane mere koje Partija mora preduzeti.
- Povodom napada Nemačke na SSSR, CK KPJ izdaj proglas u kome se kaže: »Vi koji stenjete pod okupatorskom čizmom, svi vi koji ljubite slobodu i nezavisnost, koji nećete fašističkog ropstva — znajte da je kucnuo čas borbe za vaše oslobođenje

- od fašističkih osvajača ... Proleter i svij u krajeva Jugoslavije, na svoja mesta — u prve borbene redove !...«
- Kominternu uputila telegram Centralnom komitetu KPJ: traži preduzimanje svih potrebnih mera da bi se poduprla i olakšala pravedna borba sovjetskog naroda.
 - U Beogradu održana sednica CK KPJ na kojoj je obrazovan GŠ NOP odreda Jugoslavije. Za komandanta GS je određen Josip Broz Tito.
 - U Zabnu (kod Siska), po odluci OK KPH za Sisač, formiran Sisački NOP odred. To je prvi NOP odred u Hrvatskoj.
4. jul
- U Beogradu (u vili na Dedinju) održana istorijska sednica Politbiroa CK KPJ pod rukovodstvom generalnog sekretara KPJ Josipa Broza Tita, na kojoj je odlučeno da se od sabotaža i diverzija pređe na opšti ustanak protiv okupatora. Na sednici su razrađeni plan razvitka partizanskih operacija u Srbiji i plan stvaranja slobodne teritorije u njenom zapadnom delu. Taj datum je proglašen za opštejugoslovenski praznik — Dan borca.
7. jul
- U Beloj Crkvi Rađevska partizanska četa Valjevskog NOP odreda, pod rukovodstvom komandira Zikice Jovanovića Spanca, likvidirala kvislinšku žandarmerijsku patrolu koja je pokušala da rasturi narodni zbor. Taj dan se praznuje kao Dan ustanka naroda Srbije.
12. jul
- CK KPJ objavio proglas u smislu odluka donetih na sednici Politbiroa od 4. jula: svi narodi Jugoslavije se pozivaju da svoju zemlju pretvore u opsednutu tvrđavu za fašističke osvajače, a komunistima se nalaže da bez oklevanja organizuju NOP odrede i stanu na čelo narodnooslobodilačke borbe.
13. jul
- Crnogorski gerilski odredi napali i razoružali niz italijanskih karabinijskih i žandarmerijskih stanica; tom prilikom su neprijatelju naneti osetni gubici, zarobljen je priličan broj italijanskih vojnika i zaplenjene znatne količine ratnog materijala. Taj dan se praznuje kao Dan ustanka naroda Crne Gore.
22. jul
- Opočeli organizovani napadi partizanskih jedinica u Sloveniji na okupatorske vojnike i objekte. Taj dan se praznuje kao Dan ustanka naroda Slovenije.
25. jul
- CK KPJ uputio proglas narodima Jugoslavije: poziva ih da se oružanom borbom oslobode od fašističkog ropstva; ukazuje na zločine hrvatskih i srpskih izroda: Pavelića, Aćimovića, Ljotića i drugih; objašnjava ciljeve KPJ u NOB-u i poziva sve rodoljube u zajedničku borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika.

27. jul Gerilski odredi, pod rukovodstvom Štaba gerilskih odreda za srez Bos. Grahovo i okolinu, praćeni stotinama seljaka, zauzeli Drvar i Bos. Grahovo, uništili žand. stanice Oštrelj, Manastir Rmanj, Potoke, Grkovce, zauzeli dvadesetak ž. stanica i razbili nekoliko manjih odreda ustaša, žandarma i domobrana koji su pokušali da od Srnetice, duž železničke pruge, prodru u Drvar. Taj dan se praznuje kao Dan ustanka naroda Bosne i Hercegovine. Opočeo masovni ustanak u južnoj Lici. Gerilski odredi i narod iz sreza D. Lapac, predvođeni komunistima, poseli komunikacije koje vode ka Srbu, napali ustaško-žandarmerijsku stanicu i zauzeli Srb, razrušili prugu Knin — Drvar (kod Tiškovca) i kod Klenca uništili kamion sa ustašama. Ustanak se brzo proširio i na ostale krajeve Like. Taj dan se praznuje kao Dan ustanka naroda Hrvatske.
1. avgust U Beogradu počeo rad nove štamparije CK KPJ, smeštene u kući na Banjičkom vencu br. 16.
10. avgust GŠ NOP odreda Jugoslavije, čije je sedište bilo u Beogradu, izdao prvi broj Biltena. Bilten je štampapan u štampariji CK KPJ na Banjičkom vencu br. 16. U ovom broju je objavljen direktivni članak Vrhovnog komandanta Josipa Broza Tita »Zadatak NOP odreda«.
14. avgust U zalivu Plasenši (u Kanadi) predsednik SAD Franklin Ruzvelt i predsednik vlade V. Britanije Vinston Cerčil potpisali deklaraciju (Atlantsku povelju) o zajedničkim principima nacionalne politike SAD i V. Britanije.
17. avgust Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito depešom obavestio Kominternu o razvoju ustanka i zverstvima okupatora u Jugoslaviji.
19. avgust GŠ NOP odreda Jugoslavije objavio je tekst partizanske zakletve.
22. avgust Iz kaznenog zavoda u Srem. Mitrovici pobjegla 32 politička zatvorenika, većinom članovi KPJ.
23. avgust Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito obavestio Kominternu o toku ustanka i borbama u Jugoslaviji i tražio pomoć u oružju.
30. avgust Kominternu donela odluku da partijska organizacija Makedonije ostane u sastavu KPJ, a ne da se pripoji BRP(k).
31. avgust Politbiro CK KPJ, neobavešten o odluci Kominterne, na svojoj sednici u Beogradu doneo sledeće zaključke: da se CK BRP(k) uputi pismo povodom stanja u PK KPJ za Makedoniju; da se članovima KPJ u Makedoniji uputi otvoreno pismo sa pozivom na akcije; da se o stanju u Makedoniji obavesti Kominternu; da se u Makedoniju ponovo uputi poverenik CK KPJ Dragan Pavlović sa zahtskom da sprovede pomenuta pisma i da orga-

nizuje NOP odrede u Makedoniji. Osim toga je rešeno: da se sazove savetovanje GŠ NOP odreda Jugoslavije sa rukovodstvima iz svih pokrajina i da se istovremeno održi proširena sednica CK; da se obnovi izdavanje »Proletera« i preduzme niz mera u vezi s radom omladine i NO fronta.

4. septembar — Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito, u ime CK KPJ, uputio direktivu Centralnom komitetu KPH: ističe da list »Vjesnik« treba naročito da populariše bratstvo i jedinstvo naših naroda u borbi protiv okupatora; ukazuje na važnost stvaranja NOF-a odozdo; kritikuje preuranjeno formiranje brigada i nepravilno shvatanje strategije i taktike NOR-a; iznosi opšte koncepcije o partizanskom načinu ratovanja i o postepenosti u formiranju partizanskih jedinica; saopštava o stavovima CK KPJ prema greškama nekih rukovodećih ljudi u Hrvatskoj.
5. septembar — U Beogradu, na sastanku između Milana Nedića i predstavnika Draže Mihailovića zaključen sporazum o zajedničkoj akciji radi uništenja partizana i »uspostavljanja reda i mira u zemlji«.
6. septembar — CK KPJ uputio otvoreno pismo članovima KPJ u Makedoniji: obaveštava ih zbog čega je isključen iz Partije Metodije Šatorov, Šarlo i suspendovan čitav PK KPJ za Makedoniju; daje im zadatak u vezi sa organizovanjem NOP odreda i borbom protiv okupatora.
16. septembar — Generalni sekretar KPJ i komandant GŠ NOP odreda Jugoslavije Josip Broz Tito, Politbiro CK KPJ i GŠ NOP odreda Jugoslavije otišli iz Beograda na oslobođenu teritoriju zapadne Srbije da neposredno rukovode ustankom.
- Vođa Trećeg Rajha, Adolf Hitler, naredio Zapovedniku oružane sile za Jugoistok da uguši ustanički pokret na jugoistoku Evrope: pre svega, u Srbiji osigurati saobraćajne linije i objekte važne za nemačku ratnu privredu, a potom najoštrijim »merama za duže vreme uspostaviti poredak«.
19. septembar — U s. Struganiku (kod Valjeva) održan sastanak između komandanta GŠ NOP odreda Jugoslavije Josipa Broza Tita i komandanta četničkih odreda pukovnika Draže Mihailovića. Pod izgovorom da još nije vreme, Draža Mihailović odbacio predlog Josipa Broza Tita o zajedničkoj borbi partizana i četnika protiv nemačkog okupatora. Jedino je došlo do usmenog sporazuma o nenapadanju i o »lojalnom« ponašanju četnika prema partizanima.
24. septembar — U Londonu održana saveznička konferencija, na kojoj su predstavnici vlada Australije, Kanade, V. Britanije, Novog Zelanda, SSSR-a i Južnoafričke Unije i predstavnici izbegličkih vlada CSR, Belgije, Grčke, Luksemburga, Holandije, Norveške,

Poljske, Jugoslavije i Slobodne Francuske potpisali Atlantsku povelju i time se obavezali da će im ona poslužiti kao politički program za vreme rata.

U s. Stolicama (kod Krupnja), pod rukovodstvom generalnog sekretara KPJ i komandanta GŠ NOP odreda Jugoslavije Josipa Broza Tita održano vojno savetovanje na kome su učestvovali neki članovi Politbiroa CK KPJ, predstavnici vojnih i partijskih rukovodstava iz Srbije, Hrvatske, Slovenije, BiH i komandanti najbližih NOP odreda iz Srbije. Na savetovanju su uopštena dotadašnja iskustva, razmotrena pitanja dalje oslobodilačke borbe i donete odluke veoma značajne za učvršćenje i razvijanje NOB-a.

VŠ NOP odreda Jugoslavije izdao naredbu o partizanskim oznakama, nacionalnim zastavama, zastavi VŠ i načinu pozdravljanja, preporučivši da partizani budu jednoobrazno odeveni.

U borbama za Kraljevo upotrebljena i baterija topova 75 mm, koja je 1. oktobra pala u ruke Čačanskom NOP odreda. Ona je uništila jedan nemački avion na aerodromu u Kraljevu. Taj dan se praznuje kao Dan artiljerije JNA.

Prilepski NOP odred izvršio napad na policijsku stanicu, zatvor, poštu i telefonska postrojenja u Prilepu, oštetiio tt linije i ubio stražara ispred policijske stanice. Taj dan se praznuje kao Dan ustanka naroda Makedonije.

Kod Jelin duba (na komunikaciji Titograd — Kolašin) jedinice Zetskog NOP odreda jačine oko 300 boraca iz zasede napale i uništile italijansku auto-kolonu od 43 kamiona i tom prilikom ubile i ranile oko 150 vojnika, a zarobile 64. Partizani su imali jednog mrtvog i jednog ranjenog.

U oslobođenom Užicu (sada: Titovo Užice) izašao prvi broj »Borbe«, organa KPJ, za koji je generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito napisao uvodnik »Zašto izlazi Borba« a član Politbiroa CK KPJ Edvard Kardelj napisao članak pod naslovom »Narodnooslobodilački odbori moraju postati istinski privremeni nosioci narodne vlasti«. To je prvi napis o NO odborima i njihovim zadacima.

Vrhovni komandant NOP odreda Jugoslavije Josip Broz Tito uputio komandantu četničkih odreda jugoslovenske vojske Draži Mihailoviću predlog za sporazum o vođenju zajedničke borbe protiv okupatora. Predlog je formulisan u 12 tačaka.

U Kragujevcu 3. bataljon 749. puka nemačke 717. pešadijske divizije i Nedićev 5. dobrovoljački odred otpočeli masovno streljanje u kome su pobili oko 7.000 ljudi od 16 do 60 godina starosti, kao odmazdu zbog pretrpljenih gubitaka u borbama protiv partizana.

27. oktobar — U s. Brajićima, na inicijativu VŠ NOP odreda Jugoslavije, održan sastanak između vrhovnog komandanta NOP odreda Jugoslavije Josipa Broza Tita i komandanta četničkih odreda Draže Mihailovića u cilju postizanja sporazuma o zajedničkoj borbi protiv okupatora.
7. novembar — CK SKOJ-a izdao proglas »Mladoj generaciji svih naroda Jugoslavije«: poziva je na najširu mobilizaciju svih snaga radi nastavljanja borbe protiv okupatora i njegovih slugu, a za oslobođenje i srećnu budućnost.
- CK KPJ uputio proglas makedonskom narodu u kome ga poziva na oružani ustanak protiv fašističkih okupatora. To je prvi proglas CK koji je rasturen u Makedoniji, jer je Metodije Šatorov Šarlo to sprečavao.
11. novembar — U SSSR-u otpočele emisije radio-stanice »Slobodna Jugoslavija«.
18. novembar — U Čačku održan sastanak između delegacije VŠ NOP odreda Jugoslavije i delegacije komandanta jugoslovenske vojske u otadžbini Draže Mihailovića u cilju likvidiranja nesporazuma i sukoba između četničkih i NOP odreda.
20. novembar — Radio-Moskva emitovao pozdrav sovjetskih partizana svojim drugovima — jugoslovenskim partizanima.
- U Čačku, na sastanku delegacije VŠ NOP odreda Jugoslavije i predstavnika komandanta jugoslovenske vojske u otadžbini Draže Mihailovića, potpisan sporazum koji je predviđao: obustavu svih neprijateljstava do 12 časova 21. XI tekuće godine; upućivanje svih snaga u borbu protiv okupatora i narodnih izdajnika; puštanje svih zarobljenika; obrazovanje mešovite komisije koja će utvrđivati uzroke sukoba, krivice i zločinačka dela; obrazovanje mešovitog ratnog suda; lica koja su dobrovoljno prešla na jednu ili drugu stranu mogu ostati gde su; zajedničkim snagama razoružati svaku grupu koja bi bila protiv jedne ili druge strane; saradnju u operacijama i održavanje novog sastanka delegacija.
25. novembar — Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito uputio protestni telegram Kominterni povodom vesti Radio-Moskve da je Draža Mihailović vođa snaga pokreta otpora i da vodi borbu protiv okupatora.
26. novembar — U Užicu (sada: Titovo Užice) VŠ NOP odreda Jugoslavije na sastanku sa vojnim i političkim rukovodiocima NOP odreda koji su bili zahvaćeni neprijateljskom ofanzivom, doneo odluku da se što upornije brani slobodna teritorija zapadne Srbije, a potom da se deo snaga povlači za Šandžak a drugi deo zabaci neprijatelju za leđa i dalje dejstvuje na dodeljenim područjima.

1. decembar — Crnogorski NOP odred za operacije u Sandžaku posle dvadesetodnevnog marša, izvršio napad na Pljevlja, gde se nalazio jak garnizon italijanske divizije »Pusterija«. Odred je, u oštrim borbama, uspeo da zauzme znatan deo grada, ali je bio prisiljen da se u zoru (2. decembra) povuče uz velike gubitke. Neprijatelj je imao 74 mrtva, oko 170 ranjenih vojnika, dok su partizanske snage imale 203 mrtva i 269 ranjenih boraca.
7. decembar — U s. Drenovi (kod Nove Varoši) održan sastanak Politbiroa CK KPJ na kome je odlučeno da se pristupi formiranju proleterskih brigada, kao viših formi u organizacionom razvoju oružanih snaga.
- Japanske pomorske i vazduhoplovne snage iznenada napale američku bazu u Perl Harburu (Havaji) i time, bez objave rata, otpočele rat protiv Sjedinjenih Američkih Država.
11. decembar — Vlade Trećeg Rajha i Kraljevine Italije objavile rat Sjedinjenim Američkim Državama.
18. decembar — U Vašingtonu otpočela konferencija predstavnika 26 država. Odlučeno je da se 1. januara 1942. objavi Deklaracija Ujedinjenih nacija: da će potpisnice Deklaracije nastaviti rat protiv sila Osovine i njihovih pristalica do njihove kapitulacije i da neće zasebno zaključivati mir ili primirje s neprijateljem. Na kraju se kaže da Deklaraciju mogu prihvatiti i svi drugi narodi koji sada ili u budućnosti pruže materijalnu ili vojnu pomoć u borbi protiv fašističkih sila. Konferencija je trajala do 14. januara 1942.
22. decembar — U Rudom, odlukom CK KPJ i naredbom VŠ NOP odreda Jugoslavije, formirana 1. proleterska NOU brigada, u čiji sastav su ušli: po jedan partizanski bataljon Kragujevačkog, Kraljevačkog i Šumadijskog NOP odreda, Beogradski partizanski bataljon Posavskog NOP odreda, 1. crnogorski (lovcenški) i 2. crnogorski partizanski bataljon.
25. decembar — U Rogatici vrhovni komandant NOP odreda Jugoslavije Josip Broz Tito održao sastanak sa Edvardom Kardeljem, Aleksandrom Rankovićem, Mošom Pijade, Ivom Lolom Ribarom, Svetozarom Vukmanovićem, Rodoljubom Čolakovićem i Slavišom Vajnerom Čičom, na kome je razmotrena situacija u istočnoj Bosni i konkretizovan plan za dalja dejstva.
- 1942.*
1. januar — U Vašingtonu, na konferenciji predstavnika vlada SAD, V. Britanije, SSSR-a, Kine i još 22 zastupljene države potpisana Deklaracija Ujedinjenih nacija.

11. januar CK KPJ i VS NOP odreda Jugoslavije, u cilju privlačenja i mobilizacije što većeg dela stanovništva u borbu, doneli odluku o stvaranju dobrovoljačke vojske.
15. januar U istočnoj Bosni otpočela tzv. II neprijateljska ofanziva.
25. januar U Foču stigli CK KPJ i VS NOP i DV Jugoslavije. Za vreme boravka u Foči, do 10. maja (to je tzv. fočanski period) oni su doneli niz krupnih odluka u cilju razvoja NOB-e.
- Otpočeo trodnevni marš glavnine 1. proleterske NOU brigade. Sa GS NOP i DV i PK KPJ za BiH, ona se, po dubokom snegu, na temperaturi od -32°C , kretala iz s. Gajeva (kod Olova) preko pl. Ozrena (sarajevskog), Sarajevskog polja i pl. Igmana do s. Presjenice (kod Trnova). Poslednja, najteža, etapa marša — do s. Kremaša, koja je trajala 18 časova, poznata je kao »igmanski marš«. Usled smrzavanja, iz stroja su izbačena 172 borca (od oko 730). Brigadu je VS NOP i DV Jugoslavije pohvalio zbog samopregora i zalaganja u toku ovog marša.
17. februar Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito uputio depešu Kominterni, s molbom da se za potrebe NOP i DV Jugoslavije vazдушnim putem doture na Zabljak oprema, oružje i lekovi, ističući da bi te pošiljke imale ogroman moralni i politički značaj.
19. februar U Foči izašao prvi broj »Narodnog borca«, lista Vrhovnog štaba NOP i DV Jugoslavije.
27. februar U Rimu, na sastanku načelnika italijanske Vrhovne komande Uga Kavalera, načelnika Štaba Vrhovne komande oružanih snaga Nemačke (OKW) feldmaršala Vilhelma Kajtela i nemačkog ministra inostranih poslova Joakima fon Ribentropa, razmotrena situacija u Jugoslaviji i odlučeno da se preduzmu zajedničke operacije protiv NOP i DV Jugoslavije u Bosni i Hercegovini, dejstvujući protiv ustanika s najvećom energijom.
- Februar
- U Foči VS NOP i DV Jugoslavije izdao dva značajna dokumenta: »Zadaci i ustrojstvo narodnih oslobodilačkih odbora« i »Objašnjenja i uputstva za rad narodnooslobodilačkih odbora u oslobođenim krajevima«.
 - VŠ NOP i DV Jugoslavije izdao »Statut proleterskih narodnooslobodilačkih udarnih brigada«, kojim su određeni karakter proleterskih brigada, formacija, položaj i prava rukovodećih organa, disciplina, međusobni odnosi starešina i boraca, vojni sudovi i dr. Služio je kao osnova i za formiranje NOP odreda.
1. mart - U Cajniču, odlukom CK KPJ i naredjenjem vrhovnog komandanta NOP i DV Jugoslavije Josipa

Broza Tita, formirana 2. proleterska NOU brigada (1. i 4. bataljon iz Užičkog, 2. bataljon iz Cačanskog i 3. bataljon iz 2. šumadijskog NOP odreda).

U Opatiji otpočela dvodnevna konferencija vojnih predstavnika Nemačke, Italije i NDH na kojoj je donet opšti plan za okupatorsko-kvislinške operacije u proleće (tzv. treću neprijateljsku ofanzivu) protiv snaga NOP i DV Jugoslavije i utvrđeno da se operacije najpre izvedu u istočnoj Bosni, a zatim u zapadnoj Bosni, u Baniji i na Kordunu i da prva operacija otpočne 15. aprila.

Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito uputio Kominterni telegram u kome obrazlaže pravilnost linije KPJ u ustanku, objašnjava zašto je formirana 1. proleterska NOU brigada, traži da SKP(b) uputi posmatraču u Jugoslaviju i ponovo moli pomoć u oružju i municiji.

Udružene nemačko-italijanske, ustaške i četničke snage otpočele operacije protiv NOP i DV Jugoslavije u istočnoj Bosni, Crnoj Gori, Sandžaku i Hercegovini (tzv. treću ofanzivu).

Vrhovni komandant NOP i DV Jugoslavije Josip Broz Tito uputio u Moskvu depešu u kojoj oštro protestuje zbog emisija Radio-Londona koje popularišu Dražu Mihailovića i njegove četničke formacije kao borca protiv okupatora, pa traži da radio-stanica »Slobodna Jugoslavija« populariše VS NOP i DV Jugoslavije i borbu partizanskih jedinica.

CK KPJ izdao proglas radnicima Jugoslavije: poziva ih da se bore protiv okupatora, da stupaju u redove NOP i DV Jugoslavije, da sabiraju sredstva za borcu, da ruše i uništavaju sve što služi okupatoru.

Vrhovni komandant NOP i DV Jugoslavije Josip Broz Tito izdao opštu zapovest: da sve NOP i dobrovoljačke jedinice, u svim krajevima zemlje, primenjujući partizanski način ratovanja, pređu u opštu ofanzivu protiv neprijatelja.

VŠ NOP i DV Jugoslavije izdao uputstvo o organizaciji i načinu funkcionisanja obaveštajne službe u partizanskim i dobrovoljačkim jedinicama i na terenu.

U Korenici, po naređenju GŠ NOP odreda za Hrvatsku, od proleterskih četa iz Like, Korduna, Gorskog kotara i Hrvatskog primorja formiran je 1. proleterski NOU bataljon Hrvatske.

VŠ NOP i DV Jugoslavije izdao saopštenje povodom zločina i terora okupatora i njegovih ustaško-četničkih slugu nad narodom istočne Bosne i poziva narod da u zajednici s jedinicama NOP i DV Jugoslavije pruži još odlučniji otpor neprijatelju.

21. maj — Na Crnom jezeru (kod Žabljaka) održano vojno-političko savetovanje kojim je rukovodio vrhovni komandant NOP i DV Jugoslavije Josip Broz Tito. Pošto je razmotrena vojno-politička situacija, doneta je odluka da partizanske jedinice privremeno napuste Crnu Goru i povuku se u Bosnu.
21. maj — U Lamovitoj (na pl. Kozari) od udarnih bataljona 1. 2. i 5. krajiškog NOP odreda formirana 1. krajiška NOU brigada.
23. maj — Piloti Franjo Kluz i Rudi Čajavec, avionima tipa »Potez« i »Brege«, prebegli sa banjolučkog aerodroma na aerodrom kod Prijedora, na slobodnu teritoriju.
24. maj — Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito uputio Kominterni telegram u kome govori o neprekidnim borbama partizana protiv četnika i okupatora, o tome da narod osuđuje izdajničku vladu Kraljevine Jugoslavije u Londonu koja preko Draže Mihailovića pomaže okupatora i da borci i narod postavljaju pitanje pomoći SSSR-a NOB-u u Jugoslaviji; zatim traži da se nešto učini protiv izdajničke politike izbegličke vlade.
25. maj — Iz Tirane delegat CK KPJ Dušan Mugoša krenuo u CK KPJ i VS NOP i DVJ sa izveštajem o radu u Albaniji i s molbom CK KP Albanije da Kominternu odobri sazivanje I zemaljske konferencije i prijem KP Albanije u članstvo Kominterne.
5. jun — U rejonu s. Ščepan-Polja, po odluci vrhovnog komandanta NOP i DV Jugoslavije Josipa Broza Tita, a pod neposrednim rukovodstvom člana VŠ Aleksandra Rankovića, formirana 3. proleterska (sandžačka) NOU brigada od 1. zlatarskog, 2. i 5. pljevaljskog, 3. bjelopoljsko-mileševskog i 4. bjelopoljskog bataljona.
10. jun — VŠ NOP i DV Jugoslavije doneo odluku o formiranju 4. i 5. proleterske NOU brigade od crnogorskih partizanskih jedinica koje su se, pod pritiskom italijansko-četničkih snaga, povlačile iz Crne Gore prema pl. Goliji i pl. Volujaku.
20. jun — U šumi iznad s. Vrbniče (na pl. Zelengori) održano savetovanje VŠ NOP i DV Jugoslavije sa štabovima 1. 2. 3. i 4. proleterske NOU brigade. Vrhovni komandant Josip Broz Tito je dao ocenu proteklih borbi, analizirao novonastalu situaciju i istakao nužnost pohoda brigada ka Bosanskoj krajini.
- Izašao prvi broj »Nedeljnog pregleda«, lista VŠ NOP i DV Jugoslavije, koji je donosio vesti iz Jugoslavije i inostranstva. Kasnije on je dobio naziv: »Vojno-politički pregled VŠ«. Izlazio je do kraja 1942. godine.

22. jun U šumi iznad s. Vrbniče (na pl. Zelengori) vrhovni komandant NOP i DV Jugoslavije Josip Broz Tito izdao istorijsku zapovest za pohod grupe proleterskih udarnih brigada u Bosansku krajinu radi povezivanja s partizanskim jedinicama Bosanske krajine i Hrvatske. Ta odluka predstavlja značajnu prekretnicu u ratu i revoluciji naroda Jugoslavije.
24. jun Otpočeo pohod grupe proleterskih udarnih brigada za Bosansku krajinu.
6. jul Radio-stanica »Slobodna Jugoslavija« objavila tekst »Rezolucije rodoljuba Crne Gore, Boke i Sandžaka«. To je bila prva vest preko radija o NOB-u i o izdaji Draže Mihailovića.
16. jul U s. Cesti (kod Kočevja), po naređenju GŠ NOP odreda za Sloveniju, na svečan način formirana 1. proleterska NOU brigada »Tone Tomšič«.
10. avgust Kod s. D. Malovana (blizu Kupresa), po direktivi VŠ NOP i DV Jugoslavije, od Hercegovačkog NOP odreda i Mostarskog partizanskog bataljona formirana 10. hercegovačka NOU brigada.
11. avgust Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito uputio Kominterni telegram u kome kaže da je podizanje jugoslovenskog poslanstva u Moskvi na stepen ambasade proizvelo težak utisak na sve rodoljube Jugoslavije, a naročito na pripadnike NOV, pogotovu zato što je to učinjeno u vreme kad izbeglička vlada Kraljevine Jugoslavije otvoreno saraduje sa okupatorima i nagrađuje sve dželate koji su ogrezli u narodnoj krvi.
12. avgust U Moskvi otpočeli višednevni razgovori (Moskovska konferencija) između predsednika vlade SSSR-a Josifa Visarionoviča Staljina, predsednika britanske vlade Vinstona čerčila i Averela Harimana, izaslanika predsednika SAD, na kome su razmatrani opšti planovi budućih savezničkih operacija.
19. avgust U blizini Diepa (na severnoj obali Francuske) izvršen neuspeo pomorski desant savezničkih snaga u jačini oko jedne divizije.
25. avgust U blizini Glamoča održano savetovanje VŠ NOP i DV Jugoslavije s komandantom GŠ NOP odreda za Hrvatsku, sekretarom Operativnog rukovodstva CK KPH i predstavnicima Operativnog štaba NOP i DV za Bos. krajinu i Štaba 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske.
2. septembar Vrhovni komandant NOP i DV Jugoslavije Josip Broz Tito izdao naredbu o izboru, strukturi i zadacima NO odbora.
- Septembar p. Vrhovni komandant NOP i DV Jugoslavije Josip Broz Tito izdao naredbu o obrazovanju pozadinskih vojnih vlasti na oslobođenoj teritoriji (o ustrojstvu i zadacima komandi područja, komandi mesta, partizanskih i seoskih straža).

9. septembar — Italijanska Vrhovna komanda uputila Višoj komandi »Slovenija — Dalmacija« (Superslodi) direktivu za preduzimanje operacije u rejonu Mostara i susjednim oblastima protiv partizanskih jedinica na tom području. Docnije je plan operacije proširen i na područje Imotski, Travnik, Mrkonjić-Grad, Glamoč.
22. septembar — Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito uputio CK KP Albanije pismo u kome prenosi depešu Kominterne kojom se odobrava održavanje I zemaljske partijske konferencije i ističu zadaci koji stoje pred KP Albanije. CK KPJ je preneo i svoja iskustva u organizovanju i vođenju oružane borbe naroda Jugoslavije.
- Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito uputio PK KPJ za Makedoniju direktivno pismo: obaveštava ga o odluci Kominterne kojom se partijska organizacija u Makedoniji stavlja pod rukovodstvo KPJ i o upućivanju delegata CK KPJ u Makedoniju.
- Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito, u ime CK KPJ, uputio Oblasnom komitetu KPJ za Kosovo i Metohiju direktivno pismo u kome ističe da je osnovni zadatak partijskih organizacija na Kosovu i Metohiji da stvaraju jedinstvo protiv okupatora i uporno rade na pridobijanju šiptarskih masa za NOP.
25. septembar — U Bosanskom Petrovcu otpočeo trodnevni I kongres lekara — partizana, uz prisustvo 48 delegata iz NOP i DV Jugoslavije i s terena.
28. septembar — Jake nemačke, italijanske, četničke i ustaško-domobranske snage (oko 50.000 vojnika) iz rejona Banje Luke, Travnika, Mostara, Sinja i Knina otpočele ofanzivna dejstva (ciklus operacija »Dinara«),
8. oktobar — Us. Drinićima (kod Bos. Petrovca) nastavljeno izlaženje »Borbe«, organa KPJ. List je izlazio do 27. februara 1943.
11. oktobar — Us. Budićima (kod Pakraca), po naređenju GŠ NOP odreda za Hrvatsku, od delova 1. i 2. slavonskog NOP odreda formirana 1. slavonska NOU brigada.
- Oktobar s. — Odlukom VŠ NOP i DV Jugoslavije formiran Privremeni upravni odsek pri VŠ NOP i DV Jugoslavije. Za rukovodioca Privremenog upravnog odseka postavljen je član CK KPJ Moša Pijade.
25. oktobar — Privremeni upravni odsek pri VŠ NOP i DV Jugoslavije naredio svim komandama područja da sastavljaju spiskove narodnih neprijatelja, sumnjivih lica, konfiskovanih i napuštenih kuća, izbeglica i pogorelaca.
1. novembar — VŠ NOV i PO Jugoslavije izdao Naredbu o stvaranju NOV kao redovne vojske.

- Naredbom vrhovnog komandanta NOV i PO Jugoslavije Josipa Broza Tita formirana 1. proleterska udarna divizija NOVJ, sastava: 1. proleterska NOU, 3. proleterska (sandžačka) NOU i 3. krajiška NOU brigada.
- Naredbom Vrhovnog komandanta NOP i DV Jugoslavije Josipa Broza Tita formirana 2. proleterska udarna divizija NOVJ: sastava: 2. proleterska NOU, 4. proleterska (crnogorska) NOU i 2. dalmatinska NOU brigada.
- 4. novembar — Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito izdao naredbu o obrazovanju Vojne škole NOV i POJ, u kojoj će se usavršavati komandni kadar i izučavati i primenjivati iskustva iz NOB-a, radi sprovođenja jedinstvene vojne doktrine u NOV i POJ.
- 7. novembar — Na svečanosti u Bos. Petrovcu vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito, u ime VŠ i CK KPJ, predao ratnu zastavu 1. proleterskoj NOU brigadi i tim povodom održao govor.
- CK KPJ izdao proglas »Dvadeset pet godinašnjica Velike oktobarske revolucije«, u kome se svi narodi Jugoslavije pozivaju da, bez obzira na političke poglede, veru i narodnost, stupaju u jedan sveopšti NO front, bore se u redovima NOV i POJ, organizuju pozadinu i uništavaju neprijatelja i njegove domaće sluge.
- 10. novembar — VŠ NOV i POJ izdao Statut sanitetske službe narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije, u kome su izloženi zadaci i organizacija saniteta u jedinicama NOV i POJ.
- Us. Sjeničaju (kod Karlovca), po naređenju GŠ NOP odreda za Hrvatsku, od 1. proleterskog NOU bataljona Hrvatske i Žumberačko-pokupskog NOP odreda, završeno formiranje 13. hrvatske NOU brigade »Josip Kraš«.
- 15. novembar — U Skadar stigao Blažo Jovanović, delegat CK KPJ za I zemaljsku partijsku konferenciju KP Albanije.
- Kominternina uputila CK KPJ telegram u vezi sa predstojećim zasjedanjem AVNOJ-a, ističući: da CK KPJ ne treba AVNOJ da smatra nekakvom vladom niti da ga suprotstavlja izbegličkoj vladi Kraljevine Jugoslavije u Londonu; na toj etapi ne treba postavljati pitanje ukidanja monarhije, niti isticati parole o republici, jer će se o režimu u Jugoslaviji rešavati posle razbijanja italijansko-nemačke koalicije i posle oslobođenja zemlje od okupatora.
- 26. novembar — U Bihaću otpočelo dvodnevno I zasjedanje Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ-a) u prisustvu 54 delegata NOP-a iz Srbije, Hrvatske, Crne Gore, Bosne i Hercegovine (delegati iz Slovenije i Makedonije nisu mogli stići).

Zasedanje je otvorio vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito koji je u govoru istakao karakter i značaj jednog centralnog političkog tela NOR-a Jugoslavije za dalje vodenje NOP-a. Potom su podneti referati: Narodnooslobodilačka borba i osnivanje AVNOJ-a i Organizacija AVNOJ-a. Zasedanje je donelo Rezoluciju i usvojilo Proglas.

29. novembar — Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito poslao Kominterni odgovor na njene primedbe o karakteru i kompetencijama AVNOJ-a ističući: da će AVNOJ, iako neće biti vlada, rešavati sva pitanja državnog života i brinuti se o frontu; da će ga pri izvršavanju ovih zadataka pomagati NO odbori, koji postoje u svim oblastima na oslobođenoj i neoslobođenoj teritoriji; da su građanski aktivisti i narod osudili izbegličku vladu Kraljevine Jugoslavije u Londonu kao izdajničku, a da je zasedanje AVNOJ-a sazvalo VŠ NOV i POJ, koji uživa ogroman autoritet u zemlji.
1. decembar — U s. Drinićima (kod Bos. Petrovca) izašao prvi broj lista »Narodno oslobođenje«, organa AVNOJ-a. List je doneo ceo tok I zasedanja AVNOJ-a.
- Decembar p. — Na velikom narodnom zboru u Cazinu govorio vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito. Između ostalog on je prvi put javno izjavio da se zove Josip Broz i da je radnik, Hrvat iz Zagorja.
6. decembar — U Bos. Petrovcu otpočela trodnevna I zemaljska konferencija AFZ-a za Jugoslaviju. Prvog dana konferencije vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito održao je govor u kome je ženama Jugoslavije odao visoko priznanje za njihov rad u narodnooslobodilačkoj borbi.
13. decembar — Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito uputio Kominterni telegram u kome oštro osuđuje pisanje »Njujork tajmsa« o tobožnjim borbama Draže Mihailovića protiv okupatora i ponovo moli da u Jugoslaviju dođe jedna komisija svih saveznika koja bi se uverila u izdaju Draže Mihailovića i upoznala se sa stvarnim stanjem u zemlji.
16. decembar — Nemačka Vrhovna komanda izdala direktivu za borbu protiv partizana, u kojoj ističe: da ta borba nema ničega zajedničkog sa odredbama Ženevske konvencije, pa se naređuje da jedinice upotrebe sva sredstva, bez ikakvog ograničenja, čak i prema ženama i deci, i da zbog toga nijedan nemački vojnik ne sme biti pozvan na sudsku i disciplinsku odgovornost.
18. decembar — VŠ NOV i POJ izdao naređenje da se pri Štabu 4. operativne zone NOV i PO Hrvatske formira Sekcija za ratnu mornaricu.
- U Glavnom stanu nemačke Vrhovne komande kod Gerlica (u Ist. Pruskoj) otpočela dvodnevna konferencija vođe Trećeg Rajha, Adolfa Hitlera s načel-

nicima generalštabova i ministrima spoljnih poslova Nemačke i Italije, na kojoj je, pored ostalog, zaključeno da se osiguraju južne obale Evrope i u toku zime preduzmu zajedničke operacije protiv NOV i PO Jugoslavije i »Titove države«.

- :22. decembar — Američki književnik jugoslovenskog porekla, Luj Adamič, izjavio američkoj javnosti da jedino partizani u Jugoslaviji vode oslobodilačku borbu, a da četnici Draže Mihailovića saraduju sa okupatorom.
24. decembar — Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito, u cilju boljeg rukovođenja, izvršio reorganizaciju Vrhovnog štaba, koji je od tada imao sledeću strukturu: 1) Operativni odsek; 2) Obaveštajna sekcija i sekcija za kontrašpijunažu; 3) Ekonomski odsek (tri sekcije: za naoružanje i ubojnu opremu, za ishranu i dotur, za odećnu i obućnu opremu); 4) Vojnosudski odsek; 5) Odsek za vojne vlasti u pozadini; 6) Tehnički odsek; 7) Sanitetski odsek; 8) Komisija za borbu protiv špijuna i pete kolone.
- :27. decembar — U oslobođenom Bihaću, uz prisustvo 365 delegata iz svih krajeva Jugoslavije i iz NOV i POJ, otpočeo I kongres Antifašističke omladine Jugoslavije. Na tom kongresu, koji je trajao tri dana, govorili su vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito i predstavnici CK KPJ, AVNOJ-a, AFZ-a i NOV i PO Jugoslavije.
29. decembar — Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito izdao naredbu o ustrojstvu i nadležnosti vojnih sudova u NOV i PO Jugoslavije, kojom su izmenjeni neki odeljci Statuta proletherskih NOU brigada, donetog februara 1942. godine.
- Decembar k. — U s. Drinićima (kod Bos. Petrovca) izašao prvi broj lista »Zena danas«, organa AFZ-a Jugoslavije.
- Za obezbeđenje i pratnju VŠ u mestu i u pokretu formiran Prateći bataljon VŠ NOV i POJ (do tada je postojala Prateća četa).

1943.

1. januar — Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito, u ime VŠ uputio novogodišnju poruku boračkom i rukovodećem sastavu.
3. januar — U Vrhovnoj komandi italijanske vojske u Rimu otpočeo dvodnevni sastanak nemačkog komandanta Jugoistoka i načelnika generalštaba italijanske vojske na kome je izrađen plan za izvođenje operacije »Vajs«: pripreme, angažovanje snaga po etapama, postupak sa stanovništvom, sadejstvo u operaciji. (To je plan za tzv. četvrtu neprijateljsku ofanzivu.)
- VŠ NOV i POJ izdao uputstvo o organizaciji vojno-tehničke službe i o snabdevanju jedinica ubojnom opremom.

8. januar Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito« izdao naredenje svim štabovima: borbena dejstva izvoditi pod najnepovoljnijim uslovima za neprijatelja i čuvati živu silu kao najveću dragocenost. Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito izdao naredbu o ishrani i snabdevanju jedinica NOV i POJ kao i ljudstva u vojnim radionicama i na vojnim radovima, o stvaranju materijalnih rezervi i o evidenciji materijalno-tehničke opreme.
9. januar U Zagrebu nemački vrhovni komandant Jugoistoka i komandant italijanske 2. armije održali sastanak na kome su utvrdili detalje prve faze tzv. četvrte neprijateljske ofanzive (»Vajs-1«), kojom je bilo predviđeno uništenje snaga NOV i POJ na prostoru omeđenoj linijom Karlovac, Ogulin, Gospić, Knin, Ključ, San. Most, Kostajnica i Glina.
14. januar CK SKOJ-a izdao uputstvo o organizacionoj strukturi i osnovnim zadacima SKOJ-a u jedinicama NOV i POJ.
15. januar AVNOJ raspisao desetogodišnji narodni zajam u visini od 500,000.000 dinara (odnosno kuna), sa godišnjom kamatom od 3%.
U Bihaću održana I konferencija predstavnika NO odbora i komandi vojnih područja sa oslobođene teritorije, sazvana na inicijativu Upravnog odseka. Izvršnog odbora AVNOJ-a i Odseka VŠ za vojne vlasti u pozadini.
17. januar Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito. izdao uputstvo za zaštitu od bojnih otrova.
20. januar Otpočela tzv. četvrta neprijateljska ofanziva protiv glavnih snaga NOV i POJ i »Titove države« u zapadnom delu Jugoslavije, s ciljem uništenja glavne operativne grupacije NOVJ i gušenja narodnog ustanka.
23. januar »Borba« je objavila notu VŠ NOV i POJ i Izvršnog odbora AVNOJ-a upućenu vladama SAD, SSSR-a i V. Britanije, kojom se protestuje što saveznici pružaju gostoprimstvo vladi čiji ministar Draža Mihailović saraduje s nemačkim i italijanskim okupatorom i ustaško-domobranskim snagama i vodi borbu protiv NOV i POJ.
23. januar U s. Podgori (kod Makarske) formiran 1. mornarički NOP odred 4. operativne zone NOV i PO Hrvatske.
27. januar Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito doneo definitivnu odluku o realizaciji operativno-strategijskog plana za protivofanzivu NOVJ radi razbijanja tzv. četvrte neprijateljske ofanzive.
- Januar U Cirihi (u Švajcarskoj) napredna grupa jugoslovenskih građana formirala Narodnooslobodilački odbor sa zadatkom da populariše NOB i da pri-

hvata i pomaže naše građane koji su bežali iz italijanskih i nemačkih zarobljeničkih i koncentracijskih logora.

Kod Staljingrada (sada: Volgograd) kapitulirala nemačka 6. armija posle šestomesečnih borbi protiv jedinica Crvene armije.

VS NOV i POJ uputio poziv svim domobranskim oficirima, u kome ih odlučno upozorava da se ne bore na strani okupatora protiv svog naroda, već da, bilo s vojnicima, bilo pojedinačno, prelaze na stranu NOVJ i stupaju u borbu protiv okupatora, ustaša i četnika.

Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito, povodom tzv. četvrte neprijateljske ofanzive, naredio svim jedinicama NOV i POJ širom Jugoslavije da odmah preduzmu dejstva protiv okupatorskih i kvislinških snaga, s ciljem da se glavne snage NOV i POJ u zapadnom delu zemlje rasterete pritiska.

VŠ NOV i POJ i AVNOJ dali za svetsku javnost izjavu o karakteru, osnovnim ciljevima i platformi NOP-a u Jugoslaviji.

U Čikagu otpočeo kongres američkih Hrvata, kome je prisustvovalo oko 1000 delegata svih jugoslovenskih iseljeničkih organizacija u SAD (osim katoličke crkve i grupe oko »Srbobrana«), uz prisustvo predstavnika lokalnih vlasti SAD. Kongres je osudio izbegličku vladu Kraljevine Jugoslavije zbog razbijanja bratstva i jedinstva naroda i Dražu Mihailovića zbog saradnje sa okupatorima, a odao puno priznanje herojskoj borbi NOV i POJ za oslobođenje; uputio pozdravne telegrame AVNOJ-u i vrhovnom komandantu NOV i POJ Josipu Brozu Titu; odlučio da se formira Koordinacioni odbor za saziv kongresa Amerikanaca jugoslovenskog porekla.

Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito depešom obavestio Kominternu da četnici Draže Mihailovića, zajedno sa okupatorom, napadaju snage NOV i POJ na Neretvi, istakavši da četnici to rade sa znanjem izbegličke vlade Kraljevine Jugoslavije.

U s. Gračanici (kod Prozora), na sastanku Politbiroa CK KPJ i VŠ NOV i POJ, doneta odluka da se protivudarom glavnih snaga ka G. Vakufu razbije najopasnija neprijateljska grupacija i na taj način spasu ranjenici, odmah zatim da se kod s. Jablanice izvrši forsiranje r. Neretve.

Kod Prozora, po naređenju VŠ NOV i POJ, formirana Tenkovska četa. Ona je imala 12 ispravnih italijanskih tenkova i veći broj kamiona zaplenjenih u borbama u rejonu Prozor—Rama—s. Jablanica.

3. mart - Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito izdao zapovest jedinicama Glavne operativne grupe da protivudarom kod G. Vakufa i razbijanjem nemačko-ustaške grupacije u gornjem toku r. Vrbasa obezbede ranjenike u Prozorskoj kotlini i stvore povoljne uslove za dalje ofanzivne operacije u pravcu Hercegovine.
- 6/7. mart - Kod s. Jablanice (kod Mostara) jedinice 2. proleterske divizije NOVJ otpočele forsiranje r. Neretve.
13. mart - Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito obavestio Kominternu o porazu četnika na pl. Prenju, navodeći da su četnici pojačali svoje snage mobilizacijom u Crnoj Gori i Hercegovini pod parolom: borba protiv ustaša — muslimana.
14. mart U Vankuveru (u Kanadi) održan osnivački kongres naprednih organizacija jugoslovenskih iseljenika u Kanadi, na kome je formiran Komitet jugoslovenskih iseljenika. Kongres je osudio četnike Draže Mihailovića, usvojio i podržao izjavu VŠ NOV i POJ i AVNOJ-a, te zatražio da saveznici upute materijalnu pomoć NOV i POJ, a da izbeglička vlada Kraljevine Jugoslavije osudi sve grupe u zemlji i inostranstvu koje saraduju sa okupatorom i rade protiv NOP-a i da objektivno informiše svetsku javnost o borbama u Jugoslaviji.
- Mart s. U sedište CK KP Albanije, u s. Labinotu (kod Elbasana u Albaniji), stigao delegat CK KPJ i Vrhovnog štaba NOV i POJ Svetozar Vukmanović Tempo koji je članovima CK KP Albanije savetovao: formirati Vrhovni štab NOV Albanije i štabove zona, a od seoskih četa preći na stvaranje pokretnih NOP odreda i brigada.
17. mart U s. Labinotu (kod Elbasana u Albaniji) otpočela I zemaljska konferencija KP Albanije. U pripremi i radu te konferencije učestvovali su delegati — predstavnici CK KPJ Blažo Jovanović, Dušan Mugoša i Miladin Popović. Konferencija je završena 22. marta.
29. mart Predsednik vlade V. Britanije Vinston čerčil poslao preko britanske vojne misije pri četničkoj Vrhovnoj komandi, protest Draži Mihailoviću u kome se, pored ostalog, kaže: »Ako general Mihailović ne izmeni svoju politiku kako prema italijanskim neprijateljima tako i prema njegovim jugoslovenskim sunarodnicima, koji se odupiru neprijatelju, to može nametnuti potrebu vladi njegovog veličanstva da izmeni svoju sadašnju politiku pomaganja generala Mihailovića na račun drugog pokreta otpora u Jugoslaviji...«
7. april Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito izdao naređenje o načinu snabdevanja jedinica NOV i POJ, naglašavajući da se ono može vršiti putem ratnog plena, konfiskacijom imovine izdaj-

- nika i narodnih neprijatelja, dobrovoljnim prilozima i rekvizicijom.
19. april — Delegat CK KPJ Miladin Popović poslao CK KPJ izveštaj o tome kako CK KP Albanije sprovodi u život zadatke koje mu je postavila Kominternu. Naglašeno je da su izvršeni izbori novih mesnih komiteta i delegata za I. zemaljsku konferenciju i okružne konferencije, kao i da je održana I zemaljska konferencija.
- 22/23. april — Na Krbavsko polje padobranima se spustila prva grupa savezničkih posmatrača koje je u VŠ NOV i POJ uputila Vrhovna komanda savezničkih snaga za Srednji istok.
- April — Pri VŠ NOV i POJ formirana Komisija za suzbijanje pete kolone i terorizma, čiji je zadatak da otkriva špijune i petokolonaše i da štiti narod od četničkog i ustaškog terora.
1. maj — Stupila na snagu naredba VŠ NOV i POJ o uvođenju podoficirskih i oficirskih činova u Narodnooslobodilačkoj vojsci i o propisanim oznakama za svaki čin.
3. maj — U Slavoniji, od pripadnika čehoslovačke nacionalne manjine, Štab 3. operativne zone NOV i PO Hrvatske, formirao Čehoslovački partizanski udarni bataljon.
7. maj — Savezničke snage zauzele Tunis i Bizertu.
15. maj — U Moskvi objavljeno raspuštanje Kominterne.
- Otpočela nemačka operacija »Švarc« (tzv. peta neprijateljska ofanziva ili bitka na Sutjesci). Tom operacijom, koja je trajala mesec dana, neprijatelj je želeo da uništi jedinice Glavne operativne grupe VŠ na uskom brdsko-planinskom prostoru Crne Gore, Sandžaka i Hercegovine, a s njima i vrhovno vojno i političko rukovodstvo NOP-a Jugoslavije. Odnos snaga je bio oko 117.000 : 19.000 u korist neprijatelja.
- 27/28. maj — U rejonu s. Njegovuđe (kod Zabljaka) spustila se padobranska vojna delegacija britanske Vrhovne komande iz Kaira. Delegacija od šest članova imala je zadatak da uspostavi kontakt sa NOVJ i pripremi teren za dolazak zvanične delegacije pri VŠ NOV i POJ.
- Maj — VŠ NOV i POJ doneo uredbu da se kod svih štabova brigada, divizija, korpusa, kao i pri VS. ustanove sudovi časti za oficire NOV i POJ.
- Bilten VŠ NOV i POJ br. 28 objavio prvi ukaz vrhovnog komandanta NOV i POJ Josipa Broza Tita o proizvođenju i unapređenju oficira narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Ukupno su proizvedena i unapređena 1144 oficira.

6. jun Ministarstvo rata V. Britanije obavestilo svoju vladu da raspolaže podacima da su se četnici u Hercegovini i Crnoj Gori »bezizlazno kompromitovali« saradnjom sa okupatorom, a da su »dobro organizovani partizani« vodili borbe i vezivali snage Osovine tokom skorašnjih borbi na crnogorsko-hercegovačkom području.
10. jun Komandant nemačkih trupa u Hrvatskoj obavestio Stab nemačke 1. brdske divizije da je pouzdano utvrđeno da se među okruženim jedinicama NOV i POJ na Sutjesci nalazi i vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito i naredio da se svim jedinicama ponovo podvuče važnost naređenja: »Nijedan čovek sposoban za vojnu službu ne sme živ da napusti obruč«.
- Na položajima Balinovac — Konjske vode — Radomišlje (južno od s. Jeleča, na komunikaciji Kalinovik — Foča) 1. proleterska divizija NOVJ samoinicijativno razbila delove nemačke 369. legionske divizije i time stvorila uslove za proboj Glavne operativne grupe VŠ NOV i POJ iz okruženja na Zelengori.
15. jun Glavna operativna grupa VŠ izbila na pl. Jahorinu, čime je praktično završena bitka na Sutjesci. U s. Dugoj Njivi (kod Foče), Vrhovni Štab NOV i POJ odlučio je da cela ta operativna grupa preduzme protivofanzivu u istočnu Bosnu.
2. jul Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito izdao direktivu opunomoćenim predstavnicima VŠ-NOV i POJ za pregovore o predaji domobranskih garnizona u istočnoj Bosni.
24. jul U Rimu održana sednica Velikog fašističkog saveta na kojoj je izglasano nepoverenje predsedniku italijanske vlade Benitu Musoliniju. Sutradan italijanski kralj poverio mandat za sastav nove vlade maršalu Badolju. Pad Musolinija imao je veliki značaj po razvoj događaja u Italiji i svetu.
25. jul Delegat CK KPJ i VŠ NOV i POJ Svetozar Vukmanović Tempo pismom obavestio CK KP Makedonije da je sa glavnim štabovima NOV Albanije i Grčke postignuta saglasnost o koordinaciji dejstava u borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika.
- Delegat CK KPJ i VŠ NOV i POJ Svetozar Vukmanović Tempo obavestio Oblasni komitet KPJ za Kosovo i Metohiju da je sa CK KP Albanije postigao sporazum o zajedničkim vojnim i političkim merama za podizanje šiptarskih masa Kosova i Metohije u oružanu borbu i za jačanje bratstva i jedinstva Srba, Šiptara i Crnogoraca.
15. avgust VŠ NOV i POJ doneo ukaz o odlikovanjima u NOV i POJ.
17. avgust U Kvebeku (Kanada) otpočeli sedmodnevno konferisanje predsednik SAD Franklin Ruzvelt i pred-

- sednik vlade V. Britanije Vinston Cerčil. Razmotrene su mere za dalje vodenje rata.
- 3. septembar — Savezničke snage zauzele celu Siciliju.
 - Vrhovni štab NOV i POJ izdao naredbu o načinu ishrane i obezbeđenja štabova, o vojničkom držanju i pravilnom ponašanju vojnih lica, o nošenju oznaka i činova, o načinu predlaganja za pohvale, odlikovanja i unapređenja, o evidenciji starešinskog kadra i brizi za njegovo stalno uzdizanje.
 - S. septembar — Objavljena безусловna kapitulacija Italije.
 - 9. septembar — U vezi s kapitulacijom Italije, vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito uputio depešu GS NOV i PO za Hrvatsku i GS NOV i PO za Sloveniju: da stupe u vezu sa štabovima italijanskih jedinica radi predaje oružja i radi eventualne saradnje u borbi protiv nemačkih jedinica; da proglasom pozovu domobrane na predaju i borbu protiv okupatora.
 - Povodom kapitulacije Italije, vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito uputio depešu Stabu 2. proleterske udarne divizije NOVJ: sa italijanskim jedinicama pregovarati o predaji oružja ili o zajedničkoj borbi protiv nemačkih jedinica; najhitnije preduzeti mobilizaciju u Sandžaku, Crnoj Gori i Hercegovini.
 - U Splitu otpočeli četvorodnevni pregovori između predstavnika NOV i POJ i komandanta italijanske divizije »Bergamo« o predaji i razoružanju italijanskih jedinica.
 - Septembar s. — U VS NOV i POJ stigla anglo-američka vojna misija, koju predvodi britanski general Maklin, član britanskog parlamenta.
 - 29. septembar — U Umbriji (Italija) formiran partizanski odred od Jugoslovena izbeglih iz zatvora »Spoleto« i »Idolfiorite«.
 - Septembar — Pri VS NOV i POJ formiran Odsek za zaštitu naroda (Ozna), sa zadatkom da na čitavoj teritoriji zemlje uspostavi obaveštajnu mrežu u cilju borbe protiv neprijateljske špijunaže i pete kolone.
 - 2. oktobar — U Bariju (u Italiji) osnovana baza NOVJ.
 - 14. oktobar — Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito izdao naredbu kojom se u Livnu pri VŠ NOV i POJ formira Prva vazduhoplovna baza i određuje njen štab i njeni zadaci.
 - 18. oktobar — VŠ NOV i POJ izdao naredbu o formiranju Štaba Mornarice NOVJ (koji je formiran 24. oktobra).
 - 19. oktobar — U Moskvi otpočela konferencija ministara inostranih poslova SAD, V. Britanije i SSSR. Po završenoj konferenciji, 30. oktobra, izdato je zajedničko zvanično saopštenje (pod nazivom »Moskovska deklaracija«).

20. oktobar — U Karbonari (kod Barija, u Italiji) od interniranih rodoljuba i zarobljenih boraca NOVJ iz Slovenije, Hrvatske i Crne Gore, formirana 1. prekomorska brigada NOVJ.
21. oktobar — U Jajcu, na svečanosti povodom predaje diploma slušaocima kursa Oficirske škole NOVJ, vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito održao govor.
23. oktobar — U Sidneju (u Australiji), na konferenciji jugoslovenskih iseljenika, osnovan Savez jugoslovenskih iseljenika u Australiji.
29. oktobar — U nemačkoj Vrhovnoj komandi održan sastanak šefova vojnih štabova pod rukovodstvom Adolfa Hitlera, na kome je doneta odluka »o jedinstvenom vođenju borbe protiv komunizma na Jugoistoku, u prvom redu u Jugoslaviji, zatim u Grčkoj i Albaniji«.
- Oktobar k. — U Gravini (u Italiji), od interniranih rodoljuba i zarobljenih boraca NOVJ iz Slovenije, Hrvatske i Crne Gore, formirana 2. prekomorska brigada NOVJ.
5. novembar — Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito uputio izvršnom odboru AVNOJ-a depešu u kojoj je istakao: da treba hitno sazvati plenum AVNOJ-a radi donošenja odluka u vezi s važnim događajima u svetu i našoj zemlji.
- Novembar p. — U Montevideu (u Urugvaju) održan kongres Jugoslovenske narodne odbrane na kome je većina delegata osudila izdaju Draže Mihailovića.
9. novembar — U Atlantik Sitiju (u SAD) osnovana Unra (United Relief and Rehabilitation Administration — Administracija Ujedinjenih nacija za pomoć i obnovu), u kojoj su bili predstavnici 44 države.
17. novembar — »Njujork tajms« prvi put istakao da »protiv sila osovine učestvuju samo jugoslovenski partizani pod komandom generala Josipa Broza Tita«.
20. novembar — Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito obavestio generala Vilsona, komandanta Vrhovne komande savezničkih snaga za Srednji istok, da će jedinice NOV i POJ uskoro pristupiti širim operacijama radi oslobođenja jednog dela jadranske obale, kako bi omogućile da ih saveznici brže snabdevaju.
27. novembar — Na aerodromu Suhopolje (kod s. Čoslija, na Glamočkom polju), spremajući se da, kao šef vojne misije VS NOV i POJ kod saveznika, pođe avionom u Italiju, poginuo sekretar SKOJ-a i član CK KPJ i VS NOV i POJ Ivo Lola Ribar.
28. novembar — U Teheranu (u Iranu) otpočela poznata Teheranska konferencija između predsednika SAD Franklina Ruzvelta, predsednika vlade V. Britanije Vinstona

- Cerčila i predsednika vlade SSSR-a Josifa Visari-noviča Staljina.
29. novembar — U Jajcu otpočelo Drugo zasedanje AVNOJ-a, kome su prisustvovali delegati iz svih krajeva Jugosla-vije sem delegata iz Makedonije i Sandžaka koji nisu mogli stići. Na ovom istorijskom zasedanju, pošto je data politička ocena razvoja NOR-a, do-neta je Deklaracija, a na osnovu nje niz vrlo važ-nih odluka ustavnog karaktera, opštejugosloven-skog značaja.
30. novembar — Iz Glamoča avionom otputovala u Kairo vojna de-legacija VŠ NOV i POJ, koja ima zadatak da Vr-hovnoj komandi savezničkih snaga za Srednji istok u ime VŠ izloži potrebu za koordinacijom zajedni-čkih dejstava i podnese zahtev za snabdevanje NOVJ oružjem, municijom i drugim potrebama.
2. decembar — U rejonu Pljevalja, po naređenju VŠ NOV i POJ od vojnika italijanskih divizija »Venecija« i »Tau-rinenze«, formirana italijanska partizanska divi-zija »Garibaldi«, koja je stavljena pod komandu Štaba 2. udarnog korpusa NOVJ.
- Decembar p. — Predsednik Winston Čerčil, u ime britanske vlade, otkazao pomoć četnicima Draže Mihailoviča zbog njihove saradnje sa okupatorom.
10. decembar — Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito naredio svim jedinicama NOV i POJ da, povodom neprijateljskih zimskih operacija 1943/44. u cen-tralnom delu Jugoslavije, na celoj teritoriji izvode još smelija ofanzivna dejstva protiv okupatora i njegovih slugu ustaša, četnika i drugih kvislingo-va.
18. decembar — CK KPJ uputio direktivu svim partijskim i vojnim rukovodstvima da se i na neoslobodenoj teritoriji organizuju konferencije i sastanci kao i da se ile-galnom štampom i usmenom agitacijom popularišu odluke Drugog zasedanja AVNOJ-a i istakne značaj Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije na čelu sa generalnim sekretarom KPJ Josipom Bro-zom Titom.
19. decembar Formiran 1. bugarski bataljon »Hristo Botev«.
23. decembar Postignut sporazum između Vrhovne komande sa-vezničkih snaga za Sredozemlje i predstavnika Na-cionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije o pri-hvatu izbeglica iz Jugoslavije, njihovom prebaci-vanju za severnu Afriku i stvaranju zbegova.
28. decembar Vrhovna komanda savezničkih snaga za Sredozem-lje uputila poziv Vrhovnom štabu NOV i POJ da u Italiju i Egipat pošalje ljudstvo predviđeno za formiranje vazduhoplovnih i tenkovskih jedinica NOVJ.
- Decembar k. U Aleksandriji, pod rukovodstvom britanskog ge-nerala Vilsona, održan sastanak Vrhovne komande

savezničkih snaga za Sredozemlje, kome su prisustvovali maršal vazduhoplovstva V. Britanije Dalgas i admiral Vilis. Zaključeno je da se NOVJ pomogne školovanjem letaćkog i tehničkog osoblja, opremom vazduhoplovnih eskadrila, obukom i kompletiranjem tenkovske brigade, da se Mornarici NOVJ stavi na raspolaganje nekoliko lakih ratnih jedinica i da joj se dodeli artiljerija.

- U Cikagu održan kongres Amerikanaca jugoslovenskog porekla, kome su prisustvovali delegati svih iseljeničkih organizacija. Kongres je jednoglasno pozdravio odluke Drugog zasedanja AVNOJ-a.
- Decembar
- VŠ NOV i POJ uputio proglas vojnicima i oficirima bugarske vojske koji su se kao okupatori nalazili na teritoriji Jugoslavije.

1944.

5. januar
- Predstavnici NOVJ i predstavnici zapadnih saveznika postigli sporazum o formiranju stalne bolnice NOVJ sa sedištem u Bariju. Bolnica bi u svom sastavu imala sva potrebna odeljenja.
- Januar p.
- Brodovi Mornarice NOVJ i saveznički brodovi otpočeli prebacivanje oko 34.000 jugoslovenskih izbeglica (žena, dece i staraca) sa o. Visa, preko južne Italije, u severnu Afriku. Oko 27.000 lica smešteno je u novoosnovane logore zbeга u Egiptu (El Šat, El Khatatba i Tulumat). Za rukovođenje ovim logorima formiran je Centralni odbor zbeга, koji je bio potčinjen Oblasnom NO odboru za Dalmaciju.
6. januar
- Predsednik NKOJ i vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito uputio upozorenje građanima Jugoslavije koji se još nalaze u službi okupatora: jedino prelaskom na stranu NOV i POJ mogu oprati svoju sramotu.
 - Po naređenju vrhovnog komandanta NOV i POJ maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita, a uz saglasnost savezničkih komandi u Italiji, u Veletri (kod Barija, u Italiji) stigla iz Livna 1. vazduhoplovna baza NOVJ, jačine 250 boraca, radi obuke u savezničkim vazduhoplovnim centrima. Krajem meseca je prebačena u savezničku bazu Karovinjo (kod Brindizija).
7. januar
- U El Arišu i Kairu, u garnizonima vojske izbegličke vlade Kraljevine Jugoslavije, otpočela pobuna pod rukovodstvom pristalica NOP-a. Tom prilikom je na stranu NOVJ prešlo 567 vojnika, 32 podoficira, kao i 137 vazduhoplovnih tehničkih stručnjaka i 87 vazduhoplovnih oficira i podoficira. Intervencijom savezničkih komandi pobuna je ugušena.
8. januar
- Predsednik vlade V. Britanije Vinston Čerčil, iz Marakeša (u Maroku), preko generala Maklina, poslao pismo predsedniku Nacionalnog komiteta oslobo-

đenja Jugoslavije Josipu Brozu Titu. On je, između ostalog, pisao: »Ja sam odlučio da britanska vlada ne daje više vojničku podršku Mihailoviću i davaćemo od sada pomoć samo Vama, a bio bih zadovoljan ako bi jugoslovenska kraljevska vlada njega odstranila iz svog sastava«.

15. januar Predsedništvo AVNOJ-a donelo Odluku o objavljivanju odluka i proglasa AVNOJ-a, njegovog Predsedništva i Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije na srpsko-hrvatskom, slovenačkom i makedonskom jeziku.
- Januar s. Po naređenju VS NOV i POJ, ljudstvo Tenkovskog bataljona 1. proleterskog udarnog korpusa i Tenkovskog bataljona GS NOV i PO za Hrvatsku prebacilo se u Karovinjo (kod Brindizija, u Italiji) radi obuke i formiranja većih tenkovskih jedinica.
20. januar U Veletri (kod Barija, u Italiji) formiran Štab vazduhoplovnih škola NOVJ i organizovani pilotski, izviđački i mehaničarski kursevi. Te kurseve je pohađalo 209 slušalaca.
25. januar U selu Ba (kod Valjeva) otpočeo četvorodnevni četnički kongres, uz prisustvo 274 delegata, među kojima su bili i predstavnici bivših političkih partija. Prisustvovao je i kapetan Mensfeld, član vojne misije SAD kod četničke Vrhovne komande. Ovaj kongres je organizovan radi odbrane starog društvenog poretka, a bio je ujedno i još jedan pokušaj da se ospori zakonitost AVNOJ-a i da se svetska reakcija mobilise u odbrani četnika Draže Mihailovića.
26. januar VŠ NOV i POJ uputio depešu Štabu 2. udarnog korpusa NOVJ: predstavniku NOV i PO Albanije dati odluke II zasedanja AVNOJ-a; drugovi u Albaniji treba još više da rade na povezivanju oslobodilačke borbe albanskog naroda sa oslobodilačkom borbom naroda Jugoslavije radi stvaranja zajednice ravnopravnih naroda na Balkanu; bilo bi dobro da VS NOV i PO Albanije pošalje u VS NOV i POJ svog oficira za vezu; nepravilan je stav CK BRP(k) prema pitanju Makedonije; drugovi u Albaniji moraju ojačati KP, jer je ona garancija pravilnog razvika događaja u Albaniji; albanski NOP mora čuvati svoju samostalnost i sprečiti pokušaj strane i domaće reakcije da ga skrenu sa prave linije i iskoriste za svoje ciljeve.
30. januar CK KPJ analizirao promene u držanju vlade SAD i V. Britanije prema NOP-u u Jugoslaviji, te zaključio da se u borbi za međunarodno priznanje nove Jugoslavije polazi od pozicija odbrane buduće samostalne države koja je ponikla u borbi za nacionalno oslobođenje.
7. februar Vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito uputio depešu GŠ NOV i PO za Hrvatsku: odobrava dolazak jednog američkog i

- jednog britanskog oficira u savezničku vojnu misiju pri Štabu 4. korpusa NOVJ; saopštava da je odobrio dolazak savezničke vojne misije u Štab 10. korpusa NOVJ; traži da se odredi mesto na koje će se iz aviona bacati materijal za 10. korpus NOVJ.
- U Monopoliju (u Italiji) uspostavljena baza Ratne mornarice NOVJ.
8. februar Vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito izdao naredbu o organizaciji i strukturi štabova korpusa.
- U savezničkoj Vrhovnoj komandi za Evropu utvrđen konačan plan za iskrcavanje savezničkih snaga u Normandiji (šifra »Overlord«).
10. februar U Kvebeku (u Kanadi) otpočeo osmodnevni sastanak između predsednika SAD Franklina Ruzvelta i predsednika vlade V. Britanije Vinstona Čerčila, na kome su prisustvovali britanski i američki načelnici generalštabova. Na njemu je utvrđeno britansko učešće u ratu protiv Japana i njihova zajednička politika u pogledu evropskih nacija.
23. februar Na aerodromu kod Bos. Petrovca avionom stigla iz Barija (u Italiji) sovjetska vojna misija pri VŠ NOV i POJ sa generalom Kornjejevim na čelu. Ona je sutradan došla u Drvar, sedište VŠ NOV i POJ.
1. mart U Drvaru počela izlaziti »Nova Jugoslavija«, časopis za politička i društvena pitanja, u redakciji »Borbe«.
- Mart p. Vlada SSSR-a, preko savezničke baze u Bariju (u Italiji), poslala prvu količinu oružja i ratnog materijala za jedinice NOVJ.
12. mart U Drvaru održali sastanak vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito i šef savezničke vojne misije pri VŠ NOV i POJ general Ficroj Maklin. Postignut je sporazum da britansko kraljevsko vazduhoplovstvo primi u svoje baze na obuku pilote i pomoćno osoblje NOV i POJ i da im potom ustupi avione za formiranje lovačkih i bombarderskih eskadrila.
- Mart s. NKOJ uputio zapadnim saveznicima zahtev: staviti embargo na novčana sredstva jugoslovenske Narodne banke u inostranstvu, jer izbeglička vlada Kraljevine Jugoslavije ih rasipa u lične svrhe, za pomoć četnicima Draže Mihailovića i za propagandu protiv NOP-a
16. mart NKOJ i VŠ NOV i POJ imenovali jedinstvenu delegaciju koja je imala zadatak da s vladom SSSR-a ispita mogućnost priznanja NKOJ-a, organizuje prijem materijalne pomoći i reši pitanje jugoslovenskih građana koji su se nalazili u Sovjetskom Savezu kao prebegli domobrani ili zarobljeni pripadnici vojnih formacija NDH.

19. mart Grupa oficira vojske izbegličke vlade Kraljevine Jugoslavije, privremeno smeštena u logorima Švajcarske, potpisala deklaraciju u kojoj izjavljuje da se stavlja pod komandu maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita a od švajcarskih vlasti tražila da je od oficira vojske izbegličke vlade Kraljevine Jugoslavije četnički orijentisanih odvoje u zasebne logore.
26. mart U El Khatatbi (kod Kaira, u Egiptu) otpočeo rad Tenkovske škole NOVJ, formirane uz pomoć vojnih vlasti V. Britanije. Kroz ovu školu je prošlo oko 840 pripadnika NOV i POJ.
- Mart k. U s. Srednjem Lokovecu (kod Nove Gorice), od italijanskog partizanskog bataljona »Triestina d'asalto«, formirana brigada »Triestina d'asalto Garibaldi«, u sastavu 30. divizije NOVJ.
12. april U Moskvu stigla delegacija VŠ NOV i POJ i NKOJ-a. Ona se s vladom SSSR-a, posle višednevnih pregovora, sporazumela o načinu dotura materijalne pomoći NOVJ i o položaju jugoslovenskih građana u SSSR-u: da se NOVJ snabdeva iz Ukrajine vazдушnim putem i da se od jugoslovenskih građana u Sovjetskom Savezu formira Jugoslovenska brigada.
20. april Iz Karovinja (kod Brindizija, u Italiji) prebačena u savezničku vazduhoplovnu bazu Beninu (kod Bengazija, u Libiji) 1. vazduhoplovna baza NOVJ radi nastavljanja obuke i formiranja vazduhoplovnih eskadrila uz pomoć saveznika. Bazi je pristupilo oko 250 avijatičara bivšeg jugoslovenskog vazduhoplovstva.
21. april U Beneškoj Sloveniji, od partizanskog bataljona »Macini«, formirana italijanska partizanska brigada »Garibaldi« »Natizone«.
22. april U Benini (kod Bengazija, u Libiji), na osnovu sporazuma između vrhovnog komandanta NOV i POJ Jugoslavije Josipa Broza Tita i šefa vojne misije V. Britanije pri VŠ NOV i POJ generala Fieroja Maklina, formirana 1. lovačka eskadrila NOVJ od Jugoslovena koji su pristupili NOP-u. Eskadrila je brojala 227 boraca sa 16 borbenih aparata tipa »Spitfajer V« (lovac-bombarder). Nosila je oznaku »N^o-352 (Yugoslav) Squadron RAF«.
25. april Vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito izdao Uredbu o zvanjima političkih komesara NOVJ (rang, prava, oznake odgovarajućih činova). Ova uredba nije važila za NOP odrede Jugoslavije.
- Vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito izdao naredbu kojom se ukida tadašnji vojnički pozdrav stisnutom pesnicom i uvodi vojnički pozdrav ispruženim prstima desne ruke. Ovo se nije odnosilo na NOP odrede. Istom nared-

- bom je zabranjeno nošenje nepropisnih kapa u jedinicama NOVJ.
1. maj — CK KPJ uputio narodima Jugoslavije proglas kojim ih poziva da pojačaju svoje napore u borbi protiv okupatora i njegovih pomagača.
2. maj — U Drvaru otpočeo trodnevni rad II kongresa USAOJ-a. Na kongresu je govorio maršal Jugoslavije Josip Broz Tito. Prisustvovalo je 816 delegata iz svih krajeva Jugoslavije osim iz Makedonije (ovi nisu mogli doći zbog neprijateljske prolečne ofanzive koja je bila u jeku, te su jedinice stalno bile u pokretu i vodile borbu).
6. maj — Vlada SSSR-a donela odluku da se u selu Kalinovki (oblast Vinice) od jedinica 5. avio-divizije za daleka dejstva organizuje baza za dotur materijalne pomoći NOVJ.
13. maj — Naredbom vrhovnog komandanta NOV i POJ Josipa Broza Tita obrazovano pri Povereništvu za narodnu odbranu Odeljenje za zaštitu naroda (Ozna) sa zadatkom da objedini službu bezbednosti u borbi protiv neprijateljske špijunaže i petokolonaške delatnosti i da u tom cilju usmerava rad za to predviđenih jedinica.
- Poverništvo za presvetu NKOJ-a izdalo uputstvo 0 organizaciji prosvete: o strukturi prosvetne organizacije pri organima vlasti i o oblicima prosvetne delatnosti (opšte narodno prosvetivanje, školsko prosvetivanje i kulturna delatnost).
24. maj — VŠ NOV i POJ izdao naredbu o vojnim sudovima: ustanovljavaju se vojni sud korpusa, vojni sud korpusne vojne oblasti i viši vojni sud kod VŠ NOV i POJ i određuju se nadležnost i sastav svakog vojnog suda; naznačuju se krivična dela, kazne i zaštitne mere; propisuje se postupak pri izricanju presude.
- VŠ NOV i POJ izdao naredbu o disciplinskoj odgovornosti vojnih lica, kao i građanskih lica koja stoje u bilo kakvom odnosu s vojskom.
25. maj — Vazдушnim napadom na Drvar, nemačke, domobranske i četničke snage iz garnizona Bos. Krupa, Bihać, Srb, Knin, Livno, Jajce, Mrkonjić-Grad i Banja Luka otpočele drvarsku operaciju s ciljem da unište VŠ NOV i POJ, koji se nalazio u Drvaru, a zatim okruže i unište jedinice NOVJ u zapadnoj Bosni (1. proleterski udarni i 5. udarni korpus NOVJ i delove 8. korpusa NOVJ). Operacija je neuspešno završena sredinom juna.
1. jun — Vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito uputio naredbu svim jedinicama NOV i POJ: nemačke snage i njihovi saradnici vrše u čitavoj Jugoslaviji poslednje napore da razbiju NOVJ, zato na svim odsecima fronta gde su nemački garnizoni oslabljeni smesta preduzeti najodlučnije akcije važnih uporišta i vojnih objekata.

- U SSSR-u, od jugoslovenskih građana, formirana 1. jugoslovenska brigada.
- 3. jun
 - U Teheranu (u Iranu) održan zbor jugoslovenskih iseljenika i formiran Jugoslovenski odred NOVJ od 212 boraca. Odred je položio zakletvu da će se kao samostalan odred NOVJ boriti u SSSR-u rame uz rame sa Crvenom armijom. (Odred je u julu prebačen u širi rejon Moskve, gde je u sastavu Crvene armije proveo tri meseca.)
- 5. jun
 - U Rimu održana skupština jugoslovenskih žena pristalica NOP-a.
- 6. jun
 - Sa Britanskih ostrva, posle svestranih priprema, oko 5.000 ratnih i desantnih brodova i preko 13.000 borbenih i transportnih aviona otpočeli sa desantom u Normandiju (u Francuskoj). Time je počelo konačno rušenje Hitlerovskog »Atlantskog bedema«. Saveznički vojnici su već u toku prvog dana uspostaviti dva mostobrana, čime je obezbeđen dalji dolazak trupa sa Britanskih ostrva. Do kraja meseca obrazovan je jedinstven strategijski mostobran od zapadne obale poluostrva Kotantena do r. Orne.
- 16. jun
 - Na o. Visu potpisan sporazum između predsednika NKOJ-a Josipa Broza Tita i predsednika izbegličke vlade Kraljevine Jugoslavije Ivana Subašića.
- Jun k.
 - Na konferenciji delegata NOP-a Jugoslavije u Francuskoj demokratskim putem izabran novi NO odbor oslobođenja Jugoslavije, od 16 članova (on je kasnije izdao svoj list »Nova Jugoslavija«),
- 1. jul
 - U Benini (kod Bengazija, u Libiji) formirana 2. vazduhoplovna eskadrila NOVJ, sastava: 16 aviona tipa »Hariken MK IV« i 196 boraca.
- Jul s.
 - U Grčkoj od Slovenaca koji su posle kapitulacije Italije prebegli iz italijanske vojske i prišli grčkim partizanima, formirana Primorska četa. Ona je ušla u sastav 7. brigade ELAS-a, a operisala je po jonskim ostrvima kao samostalna jedinica.
- 16. jul
 - Antifašistički elementi u slovačkim kvislinškim vojnim jedinicama generala Murvina koji su se nalazili u severnoj Italiji, zajedno sa predstavnicima Jugoslovenskog komiteta narodnog oslobođenja (JKNO) za severnu Italiju, formirali Čehoslovačko-jugoslovenski NO odbor.
 - U Gravini (u Italiji), od slušalaca Tenkovske škole NOVJ i jednog dela oslobođenih interniraca iz Slovenije, Hrvatske i Crne Gore, formirana 1. tenkovska brigada NOVJ. Taj dan se praznuje kao Dan tenkista.
- 20. jul
 - Otpočela četvorodnevna sednica četničkog Generalnog nacionalnog komiteta Kraljevine Jugoslavije. U rezoluciji se osuđuje sporazum Tito—Subašić i zahteva da vlada odmah podnese ostavku.

Na o. Visu održana sednica CK KPJ na kojoj je razmotren međunarodni položaj NOP-a. U vezi s tim razmotren je i poziv koji je komandant Vrhovne komande savezničkih snaga za Sredozemlje general Henri Vilson uputio predsedniku NKOJ-a da poseti Italiju.

3. avgust Na Univerzitetu u Alžiru napredni francuski javni radnici i profesori formirali udruženje »Francuska— Jugoslavije«.
- Avgust p. Udruženje jugoslovenskih pomoraca u Londonu uputilo memorandum izbegličkoj vladi Kraljevine Jugoslavije, zahtevajući da se, pored ostalog, preduzmu energične mere za dotur hrane narodu na oslobođenoj teritoriji Jugoslavije.
6. avgust U Kazerti (u Italiji) vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito sastao se s komandantom Vrhovne komande savezničkih snaga za Sredozemlje generalom Henrijem Vilsonom.
7. avgust Vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito obišao front savezničkih armija u Italiji. Kod Bolenskog jezera on se sastao s komandantom savezničkih kopnenih snaga u Italiji generalom Haroldom Aleksanderom.
8. avgust Izbeglička vlada Kraljevine Jugoslavije, sa Ivanom Šubašićem na čelu, na svojoj drugoj plenarnoj sednici, donela deklaraciju kojom se obavezuje da će potpuno izvršiti sporazum zaključen u junu 1944. na ostrvu Visu.
12. avgust U Napulju (u Italiji) otpočeo dvodnevni sastanak vrhovnog komandanta NOV i POJ i predsednika NKOJ-a Josipa Broza Tita sa predsednikom vlade V. Britanije Vinstonom Cerčilom.
15. avgust Odlukom NKOJ-a formiran Korpus narodne odbrane Jugoslavije (KNOJ). Određeni su njegovi zadaci, struktura i organizacija.
17. avgust Predsednik NKOJ-a Josip Broz Tito, u svojoj izjavi, istakao da je NOP opštenarodna politička osnova oružanog ustanka; sve Jugoslovane koji se nalaze u neprijateljskim formacijama pozvao da stupe u NOVJ.
- Vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito naredio da od 1. do 7. septembra sve jedinice NOVJ ruše železničke i putne komunikacije na celom jugoslovenskom ratištu, kako bi se ometalo manevrisanje okupatorskih trupa.
18. avgust Sa aerodroma Kana (kod Termolija, u Italiji) 1. lovačka eskadrila NOVJ izvršila svoj prvi borbene let nad Jugoslavijom.
21. avgust U Damberton Oksu (blizu Vašingtona) otpočela konferencija predstavnika vlade SAD, SSSR-a, V. Britanije i Kine o Organizaciji ujedinjenih nacija.

22. avgust - Jedinice Crvene armije počele operacije na Balkanu radi izbacivanja Rumunije i Bugarske iz osovinskog bloka.
24. avgust - Snage Crvene armije završile zauzimanje Besarabije i Moldavije.
25. avgust - Savezničke snage u Italiji otpočele ofanzivu na tzv. Gotsku liniju.
- Saveznici oslobodili Pariz, glavni grad Francuske.
- Vlada Kraljevine Rumunije objavila rat Nemačkoj.
- Vlada Republike Finske zatražila primirje od SSSR-.a.
- Vlada Carevine Bugarske objavila neutralnost i istovremeno uputila svog delegata u Kairo radi povezivanja sa Anglo-Amerikancima, očekujući da uz njihovu podršku izbegne bezuslovnu kapitulaciju.
26. avgust - Istovremeno s početkom povlačenja nemačkih snaga iz jugozapadne Francuske, vođa Trećeg Rajha Adolf Hitler izdao zapovest za povlačenje sa Balkana.
28. avgust • Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito upozorio komandanta Operativne grupe divizija da predstoji povlačenje bugarskih jedinica iz Srbije, da se uskoro može očekivati izbijanje sovjetskih jedinica na naše istočne granice i da nastaje demoralizacija kod četnika i nedićevaca. U vezi s tim naredio je da se ovlada stratejskom gredom pl. Rudnik — pl. Suvobor — Sokolska planina — pl. Cer u cilju razbijanja četničko-nedićevskih snaga, bržeg nadiranja ka Šumadiji i Beogradu i stvaranja uslova za novu mobilizaciju.
29. avgust • Vlada Carevine Bugarske naredila povlačenje bugarskog 1. okupacionog korpusa iz Srbije i 7. divizije iz Grčke, ali ne i bugarske 5. armije i ogromnog administrativnog i policijskog aparata iz Makedonije, jer je Makedoniju smatrala svojom pokrajinom.
- U Slovenačkoj komandi čehoslovačkih snaga otpora naredio otpočinjanje borbi protiv nemačkih okupacionih snaga.
30. avgust Predsednik NKOJ-a i vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito uputio poziv svim hrvatskim i slovenačkim domobranima, četnicima i pripadnicima drugih neprijateljskih oružanih formacija da napuste okupatora i priđu NOVJ.
31. avgust Snage Crvene armije ušle u Bukurešt (u Rumuniji).
Avgust k. Vojna misija VŠ NOV i POJ, s pukovnikom Velimirovom Stojnićem na čelu, stigla u okolinu Berata (u Albaniji), u VŠ NOV i PO Albanije. Ona je imala zadatak da obezbedi koordinaciju operacija alban-

- skih i jugoslovenskih jedinica i da pruži pomoć u izgradnji NOV Albanije.
1. septembar — Vlada Carevine Bugarske zatražila primirje od zapadnih saveznika.
3. septembar — Savezničke snage zauzele Brisel, glavni grad Belgije.
5. septembar — Vlada SSSR-a objavila rat Bugarskoj, čija vlada odugovlači prekid diplomatskih odnosa s Nemačkom.
- Udruženje jugoslovenskih iseljenika u Kini »Nova Jugoslavija« održalo konferenciju i donelo rezoluciju o odanosti NOP-u i njenom vođi maršalu Jugoslavije Josipu Brozu Titu.
6. septembar — Jedinice 3. ukrajinskog fronta Crvene armije izbile na jugoslovensko-rumunsku granicu kod Turn-Severina.
7. septembar — NKOJ ponovio svoj zahtev Centralnom odboru Unre: uputiti hitnu pomoć u ishrani i zdravstvenoj zaštiti stanovništvu na oslobođenoj teritoriji Jugoslavije.
8. septembar — Vlada Carevine Bugarske objavila rat Nemačkoj.
9. septembar — Blagodareći pobedonosnom nastupanju jedinica Crvene armije i oslobodilačkih snaga Bugarske kapitulirala Carevina Bugarska, u kojoj je srušena monarhofašistička vlada i uspostavljena vlada Otečestvenog fronta.
10. septembar — U Parizu general Sari De Gol obrazovao francusku vladu. U vladu je ušao veliki broj ljudi iz pokreta otpora.
11. septembar — Vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito uputio direktivu glavnim štabovima korpusa: obavještava da je situacija u celoj zemlji povoljna, da jedinice NOV i POJ izvode uspešna dejstva i da su stvorile veliku slobodnu teritoriju, da je masovna mobilizacija u toku.
12. septembar — U Kvebeku (u Kanadi) otpočela druga konferencija predsednika SAD Franklina Ruzvelta i predsednika vlade V. Britanije Vinstona Cerčila. Na njoj je donet Morgentanov plan.
- U govoru na smotri jedinica 1. dalmatinske NOU brigade na ostrvu Visu, vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito upozorio svetsku javnost na rešenost naroda Jugoslavije da pomognu dugogodišnju borbu naroda Istre i Slovenačkog primorja za prisajedinjenje Jugoslaviji i tom prilikom istakao. »Tude nećemo — svoje ne damo«!
- VŠ NOV i POJ naredio da se svim oficirima i podoficirima koji su se nalazili u neprijateljskim formacijama, koji do 15. septembra pređu dobrovoljno u NOV i POJ, ili su već to učinili, potvrde činovi koje su u to vreme imali.

13. septembar — Vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito uputio svim jedinicama NOV i Poj direktivu o formiranju novih jedinica: postojeće divizije popunjavati novim borcima dok one ne narastu na 6.000—8.000 boraca, a nove jedinice treba formirati tamo gde postoje vojno-politički i terenski uslovi.
- U rejonu s. Klokočevca i s. Radujevca (kod Negotina) delovi 23. i 25. divizije NOVJ stupili u dodir sa trupama Crvene armije.
14. septembar — Vrhovni komandant NOV i POJ izdao naredbu o dodeljivanju »Partizanske spomenice 1941«.
15. septembar — Vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito izdao naredbu potčinjenim jedinicama: produžava se rok predaje domobranskih, četničkih i drugih jedinica koje, iz raznih razloga, nisu mogle preći na stranu NOVJ do 15. septembra.
- Artiljerijsko odeljenje VŠ NOV i POJ izdalo naredbu za formiranje 1. teškog motorizovanog divizion VŠ.
- Po naređenju VŠ NOV i POJ formirana 1. konjička brigada.
16. septembar — U Holandiji saveznici otpočeli vazdušno-desantnu akciju u cilju obilaska Sigfridove linije i prodiranja u ravnicu Vesfalije obilazeći Rur sa severa.
- 18/19. septembar — Generalni sekretar KPJ i vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito otputovali sa o. Visa avionom sovjetskog ratnog vazduhoplovstva za Krajevnu (u Rumuniji).
21. septembar — Generalni sekretar KPJ i vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito, avionom sovjetskog ratnog vazduhoplovstva, otputovao iz Krajeve u Moskvu da bi sa sovjetskim predstavnicima pregovora o koordinaciji dejstava NOVJ i jedinica Crvene armije u Srbiji.
22. septembar — U Pitsburgu (u SAD), pod predsedništvom kompozitora Zlatka Balokovića, održan II kongres Amerikanaca jugoslovenskog porekla.
26. septembar — U Italiji između italijanskih partizana i Čehoslovačko-jugoslovenskog NO odbora potpisana konvencija o postepenom prelasku čehoslovačkih vojnih jedinica u italijanske partizane. (Do novembra 1944. godine italijanskim partizanima je prešlo preko 3.600 čehoslovačkih vojnika.)
- Septembar k. — CK KPJ odao Komitetu nacionalnog oslobođenja Jugoslavije za Italiju priznanje što je okupljao jugoslovenske izbeglice, zarobljenike i internirce i upućivao ih u NOVJ, što je popularisao NOP i uspešno se borio protiv emigranata.
- Jugoslovenski antifašisti počeli se prebacivati iz Švajcarske preko Francuske i Italije u Jugoslaviju.

- Septembar U južnoj Italiji, po naređenju Štaba Baze NOVJ u Bariju, formirana 5. prekomorska NO brigada.
3. oktobar Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito izdao sledeću direktivu neposredno potčinjenim štabovima: ranjenike više ne slati u Italiju, jer se za njih organizuju bolnice u našoj zemlji.
4. oktobar U Melburnu (u Australiji) održan kongres Saveza jugoslovenskih iseljenika u Australiji. Na njemu je dato priznanje NOVJ i izražena je zahvalnost maršalu Jugoslavije Josipu Brozu Titu.
5. oktobar U Krajovi (u Rumuniji) predsednik NKOJ-a i vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito primio delegaciju bugarske otečestvenofrontovske vlade. Na sastanku je postignut sporazum o učešću bugarske vojske u borbama protiv nemačkih snaga u Srbiji i Makedoniji.
- Oktober p. Stab 3. ukrajinskog fronta Crvene armije obavestio VS NOV i POJ: novoorganizovana vojska Otečestvenog fronta Bugarske stavljena je pod komandu Štaba 3. ukrajinskog fronta i dobila je zadatak da zajedno s NOVJ dejstvuje na području Makedonije i istočne Srbije.
9. oktobar U Moskvi predsednik vlade SSSR-a Josif Visarionovič Staljin, predsednik vlade V. Britanije Vinston Čerčil i predsednik SAD Averal Hariman otpočeli konferenciju o posleratnom uređenju Evrope.
13. oktobar U Santjagu (u Čileu) održana konferencija jugoslovenskih iseljeničkih organizacija. Na njoj je formiran Odbor za prikupljanje pomoći NOP-u.
- U Sofiji (u Bugarskoj), na sastanku između delegata VŠ NOV i POJ i komandanta i političkog komesara GŠ NOV i PO za Makedoniju, s jedne strane, i ministra vojske i načelnika Generalštaba bugarskih oružanih snaga, s druge strane, razrađen plan o zajedničkim dejstvima NOVJ i bugarskih oružanih snaga protiv nemačkih jedinica u Jugoslaviji.
- Druga lovačka eskadrila NOVJ, sa aerodroma Kana (kod Termolija, u Italiji), izvela svoj prvi borbeni let nad Jugoslavijom. Kod Aržana je napadnuta neprijateljska kolona od 6 kamiona.
- Oktober s. Jugoslovenski građani u Švajcarskoj formirali NO odbor za Švajcarsku.
16. oktobar U Beloj Crkvi vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito i komandant 3. ukrajinskog fronta Crvene armije maršal Tolbuhin potpisali ugovor o predaji borbenih aparata i tehničkih sredstava 10. gardijske jurišne i 236. lovačke avio-divizije Crvene armije Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije.
17. oktobar Na predlog CK KP Slovenije, KP Italije izdala proglas narodu Slovenačkog primorja i Trsta: istakla

- rukovođeu i pozitivnu ulogu NOVJ u Julijskoj krajini i Istri; pozvala stanovništvo da čuva bratstvo i jedinstvo slovenačkog i italijanskog naroda, okupljenog oko NOP-a.
- Dotadašnji Komitet nacionalnog oslobođenja Jugoslavije za Italiju preformiran u Narodnooslobodilački odbor za severnu Italiju.
 - 28. oktobar — U Beogradu, od italijanskih bataljona »Garibaldi« 1. proleterske udarne brigade i »Mateoti« 3. proleterske (krajiške) udarne brigade, formirana italijanska brigada »Italija«. Ona je ušla u sastav 1. proleterske udarne divizije NOVJ.
 - Oktoobar k. — Predsednik NKOJ-a Josip Broz Tito pohvalio rad NO odbora za severnu Italiju i Švajcarsku.
 - Oktoobar — Po sugestiji predsednika NKOJ-a Josipa Broza Tita, Komitet narodnog oslobođenja Jugoslavije u inostranstvu (čije se sedište nalazilo u Bernu, u Švajcarskoj), preformiran u Narodnooslobodilački odbor za severnu Italiju i Švajcarsku.
 - 15. novembar — U oslobođenom Beogradu nastavljeno izlaženje »Borbe«, organa KPJ, kao dnevnog lista.
 - 28. novembar — U Bari stigao transport od 500 Jugoslovena-vojnika koji su bili u nemačkom koncentracionom logoru u Solunu.
 - 3. decembar — Oslobođilački front Grčke (EAM) objavio generalni štrajk u Atini. Tada je došlo do sukoba između snaga ELAS-a i grčke kraljevske vojske. Time je otpočeo građanski rat u Grčkoj.
 - Decembar p. — U Brdima, Beneškoj Sloveniji i Furlaniji od italijanske partizanske brigade »Garibaldi Natizone«, formirana divizija »Garibaldi Natizone«.
 - 10. decembar — Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito pohvalio borce, podoficire, oficire i političke komesare 8. korpusa NOVJ za pokazanu hrabrost i istrajnost u žestokim devetodnevним borbama za oslobođenje Knina.
 - 19. decembar — VŠ NOV i POJ naredio GŠ NOV i PO za Hrvatsku da mađarski bataljon »Šandor Petefi« 6. korpusa NOVJ odmah uputi u Baranju, u sastav jedinica GŠ NOV i PO za Vojvodinu.
 - 23. decembar • U Beogradu, na predlog NKOJ-a, s bugarskom vladom Otečestvenog fronta zaključen sporazum o robnoj razmeni i o kulturnoj i stručnoj saradnji.
 - Decembar Osnovan zajednički Gradski komitet KP Slovenije i KP Italije za Trst.
- 1945.*
- 1. januar Po naređenju VŠ NOV i POJ formirane 1, 2. i 3. armija NOVJ.

3. februar - Završeno trodnevno zasedanje NKOJ-a na kome su donesene odluke o osnivanju Vrhovnog suda DFJ i o ustrojstvu i nadležnosti Javnog tužilaštva DFJ.
4. februar - U Jalti (na Krimu, u SSSR-u) otpočela osmodnevna konferencija predsednika vlada V. Britanije, SAD i SSSR-a, kojoj su prisustvovali i ministri inostranih poslova, načelnici vrhovnih štabova i drugi savetnici.
5. februar - Komitet Amerikanaca južnoslovenskog porekla osudio postupke kralja Petra II Karađorđevića u vezi s nepriznavanjem sporazuma Tito—Šubašić i izrazio solidarnost sa NKOJ-em.
10. februar - Na inicijativu CK KP Slovenije postignut sporazum sa predstavnicima KP Italije iz Trsta: da se masovne slovenačke i italijanske organizacije u Trstu čvršće povežu u cilju sprovođenja zajedničkih akcija.
- Šefovi vojnih misija V. Britanije i SSSR-a u Beogradu obavestili NKOJ da je na konferenciji u Jalti odlučeno da se Jugoslovenima preporuči: »da sporazum Tito—šubašić stupi odmah na snagu; da članovi Skupštine (poslednje jugoslovensko zakonodavno telo) koji nisu saradivali sa okupatorom mogu biti uključeni u AVNOJ i da zakoni koje donosi AVNOJ moraju naknadno biti potvrđeni od Ustavotvorne skupštine.
14. februar Posle dvodnevne borbe protiv glavnine nemačke 369. legionarske divizije i delova ustaško-domobranske 9. brdske divizije, 26. i 19. udarna divizija NOVJ (bez 5. udarne brigade), 12. i 13. hercegovačka udarna brigada 29. udarne divizije, 1. tenkovska brigada NOVJ i Artiljerijska brigada 8. udarnog korpusa NOVJ oslobodile Mostar.
- 1 mart Odlukom Povereništva narodne odbrane Demokratske Federativne Jugoslavije, NOVJ dobila naziv Jugoslovenska armija, Mornarica NOVJ dobila naziv Jugoslovenska mornarica, a VŠ NOV i POJ reorganizovan u Generalštab JA, kao neposredni organ Povereništva narodne odbrane za svu oružanu vojnu silu.
6. mart Kraljevski namesnici poverili mandat za sastav nove vlade maršalu Jugoslavije Josipu Brozu Titu.
7. mart U Beogradu maršal Jugoslavije Josip Broz Tito obrazovao privremenu narodnu vladu Demokratske Federativne Jugoslavije (DFJ).
6. april Jedinice 2, 3. i 5. udarnog korpusa JA, posle višednevnih borbi protiv nemačkih i ustaško-domobranskih snaga, oslobodile Sarajevo.
9. april Generalštab JA izdao direktivu svim snagama JA da otpočinu odlučnu ofanzivu za konačno oslobodenje zemlje.

11. april — U Moskvi, posle petodnevnih pregovora, potpisan dvadesetogodišnji ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći i saradnji između vlade SSSR-a i vlade Demokratske Federativne Jugoslavije.
12. april — Otpočeo proboj sremskog fronta. Posle snažne artiljerijske i avio-pripreme sve jedinice 1. armije JA su prešle u opšti napad.
13. april — Jedinice Crvene armije, posle višednevnih borbi, zauzele Beč, glavni grad Austrije.
14. april — U Splitu, na vanrednom zasjedanju ZAVNOH-a, obrazovana vlada federalne Hrvatske.
15. april •— Maršal Jugoslavije Josip Broz Tito dao izjavu moskovskom listu »Krasnaja zvezda«: biće uslišena želja stanovništva Istre i Trsta da bude priključeno novoj Jugoslaviji; DFJ će tražiti od Italije da plati ratnu odštetu.
16. april — U Skoplju, na zasjedanju ASNOM-a, izabrano novo predsedništvo Narodnog sabora Makedonije. Ono je imenovalo prvu vladu federalne Makedonije
17. april — U Cetinju obrazovana narodna vlada federalne Crne Gore.
20. april — Predsednik vlade DFJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito vratio se sa pratnjom iz Moskve u Beograd, posle uspešno sprovedenih pregovora i sklapanja ugovora o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći sa vladom SSSR-a.
28. april — U Sarajevu obrazovana vlada federalne Bosne i Hercegovine.
2. maj — Jedinice 4. armije JA posle teških uličnih borbi, uz učešće naoružanog građanstva, oslobodile Trst.
5. maj — u Ajdovščini, na svečanoj sednici Predsedništva Slovenske narodnooslobodilačke veća, obrazovana vlada federalne Slovenije.
8. maj — U Berlinu potpisan akt o безусловnoj i konačnoj kapitulaciji nemačkih oružanih snaga. Time je završen rat u Evropi.
- Jedinice Unske operativne grupe divizija posle trodnevnih borbi protiv nemačkih i ustaško-domobranskih snaga oslobodile Zagreb.
9. maj — Jedinice 15. i 18. divizije i 29. udarne divizije JA u jutarnjim časovima ušle u Ljubljano, svečano dočekane od celokupnog stanovništva.
10. maj — U Beogradu otpočeli ponovni dvodnevni pregovori između Povereništva narodne odbrane DFJ i vrhovnog komandanta savezničkih snaga u Italiji feldmaršala Harolda Aleksandera. Feldmaršal Aleksan-

der je zahtevao bezuslovno povlačenje snaga JA iz Julijske krajine na liniju koju je označio general Morgan. Jednostrani zahtevi Savezničke vrhovne komande u Italiji nisu prihvaćeni.

15. maj

- Kapitulacijom okupatorske i kvislinške grupe jačine oko 30.000 vojnika u rejonu Crna-Mežica pobedonosno završena četvorogodišnja oslobodilačka borba naroda Jugoslavije.